

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Tomáš Novák

Mise UNAMIR: Selhání OSN?

Bakalářská práce

Praha 2016

Autor práce: Tomáš Novák

Vedoucí práce: doc. Mgr. Oldřich Bureš, M. A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2016

Bibliografický záznam

NOVÁK, Tomáš. *Mise UNAMIR: Selhání OSN?* Praha, 2016. 49 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí bakalářské práce doc. Mgr. Oldřich Bureš, M. A., Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá příčinami, průběhem a následným zhodnocením mírové mise UNAMIR ve Rwandě, která byla ustavena Radou bezpečnosti OSN a měla zde za úkol dohlížet na plnění mírových dohod z Arushy. Seznamuje čtenáře s historickým kontextem konfliktu ve Rwandě mezi příslušníky kmene Tutsi a Hutu a jeho následného vyústění v genocidu. Analyzuje, jakým způsobem se svět k nejrychlejší genocidě v historii postavil, zejména pak hlavní tvůrce světového míru, a sice Organizace spojených národů. V práci jsou podrobně popsány role jednotlivých orgánů OSN, a to Rady bezpečnosti, Sekretariátu, generálního tajemníka a pak také velitele mise, generála Roméo Dallaira. Dále analyzuje, jakým způsobem fungovala OSN jako celek, co udělala pro to, aby konfliktu a následné genocidě zabránila a zdali je možné ze selhání a porušení mírových dohod ve Rwandě vinit pouze OSN.

Abstract

This bachelor thesis deals with the causes, course and the subsequent evaluation in respect of the UNAMIR peacekeeping mission in Rwanda, which was established by the UN Security Council, and the main purpose of which was to monitor the proper fulfilment of the Arusha Peace Agreement. The thesis acquaints the reader with the historical context of the conflict arisen between the members of the Tutsi and Hutu tribes in Rwanda, which finally lead to genocide. It analyses the world's approach towards the fastest genocide in history, especially then by the United Nations being the principal peace creator in the world. The thesis focuses in detail on the role of the individual UN bodies, in particular of the Security Council, the Secretariat, the Secretary-General and also the Mission Commander, General Roméo Dallaire. The thesis consequently analyses the functioning of the UN as a whole, its actions in respect of preventing the conflict and the following genocide, and whether it is only the UN who deserves the blame for the failure and infringement of the Arusha Peace Agreement.

Klíčová slova

Mírové mise, Organizace spojených národů, UNAMIR, Rwanda, Tutsi, Hutu, Rada bezpečnosti OSN, Sekretariát OSN, generální tajemník OSN

Keywords

Peacekeeping missions, The United Nations, UNAMIR, Rwanda, Tutsi, Hutu, Security Council, UN Secretariat, UN Secretary General

Rozsah práce

121 954 znaků včetně mezer a poznámek pod čarou

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

.....

Tomáš Novák

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu této Bakalářské práce, doc. Oldřichu Burešovi, za jeho vstřícný přístup a odborné rady. Dále děkuji své rodině za morální podporu.

Institut politologických studií
Projekt Bakalářské práce

Mise UNAMIR: Selhání OSN?

Tomáš Novák

Jméno: Tomáš Novák
Předmět: Bakalářský seminář I.
Obor: Politologie a mezinárodní vztahy
Ročník: 2.
Akademický rok: 2014/2015

---

doc. Mgr. Oldřich Bureš, M. A., Ph.D.

Osnova Bakalářské práce na téma „Mise UNAMIR: Selhání OSN?“

1) Úvod

2) Teorie základních pojmů týkajících se mírových misí

2.1 Teorie etnického konfliktu – vymezení etnického konfliktu, úhel pohledu na etnické konflikty z hlediska odlišných kultur, ideologie a vlivu individualit, otázka vnímání identity

2.2 Teorie peacekeepingu – Snaha o vymezení teorie peacekeepingu, historický vývoj peacekeepingu, operace pro udržení míru, otázka potřeby/nutnosti mezinárodního peacekeepingu

2.3 kritéria úspěšnosti misí – obecná kritéria úspěšnosti, předpoklady úspěchu misí OSN

3) Počátky konfliktu ve Rwandě a ustavení mise UNAMIR – uvedení do děje, o co vlastně šlo a následné ustavení mise UNAMIR

3.1 Genocida ve Rwandě – popis, počátky a průběh konfliktu mezi Hutuy a Tutsii, následná genocida

3.2 Ustavení mise UNAMIR – dohoda z Arushy, mise UNOMUR jako předchůdce mise UNAMIR, ustavení mise UNAMIR Rezolucí OSN, opatření přijatá RB OSN, mandát mise, cíle mise UNAMIR

3.3 hlavní aktéři mise – Vymezení hlavních aktérů mise a vymezení jejich pravomocí a úkolů

4) Analýza chování hlavních aktérů

4.1 Rada bezpečnosti OSN – Analýza chování a jednání Rady bezpečnosti OSN během mise UNAMIR, chyby, kterých se dopustila, čemu mohla zabránit, co se jí povedlo v rámci mise

4.2 Sekretariát OSN – Analýza chování sekretariátu OSN během mise UNAMIR,

4.3 Velitel OSN – Analýza chování velitele mise UNAMIR Romea Dalaira, zhodnocení jeho velení, čemu mohl zabránit a čemu ne, jeho vlastní pohled/názor na misi a její (ne)úspěch

5) Zhodnocení mise UNAMIR

5.1. Zhodnocení mise UNAMIR OSN (co dělala mise pro to, aby zabránila genocidě ve Rwandě, v čem byla úspěšná a v čem nikoliv a jaké faktory jí v úspěchu zabránily)

5.2. Zhodnocení mise UNAMIR odborníky – Panel IPEP, Carlssonův report

5.3. Vlastní zhodnocení úspěšnosti mise – porovnání závěrů IPEPu, Carlssonova reportu, závěrů OSN, přidání vlastního názoru na celkový průběh mise, zdali se jednalo o selhání OSN či nikoliv, aplikace teorie peacekeepingu na misi UNAMIR, analýza mise UNAMIR z hlediska kritérií úspěšnosti

6) Závěr

Literatura:

WAISOVÁ, Š: *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Praha 2011

BUREŠ, O.: *Hledání teorie mezinárodního peacekeepingu*, Mezinárodní vztahy 4/2007, dostupné na: <http://mv.iir.cz/article/view/276/282>

Informační centrum OSN v Praze

UNITED NATIONS. Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů, *Informační centrum OSN v Praze*.

Ptáčník, J.: *Mírové operace OSN a jejich právní zakotvení*, společenskovední časopis e-polis.cz, dostupné na: <http://www.e-polis.cz/clanek/mirove-operace-osn-a-jejich-pravni-zakotveni.html>

VRANÝ, J.: *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku*, Mezinárodní politika 9/2002, dostupné z WWW: <http://www.iir.cz/en/article/mezinarodni-politika-9-2002-organizace-spojonych-narodu>

BUREŠ, O.: *Mírové operace OSN v postbipolárním světě*. Mezinárodní vztahy 38/2003, dostupné na: <http://mv.iir.cz/article/view/83>

United Nations Peacekeeping: *UNTSO*. 2009. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/untso/>

RADA BEZPEČNOSTI OSN. Rezoluce č. 260 (III) A Valného shromáždění OSN. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia. Praha: Informační centrum OSN v Praze dostupný z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>

UNITED NATIONS. Rwanda – UNAMIR background. United Nations peacekeeping. Dostupný z <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

BUREŠ, Oldřich. *Operace na udržení míru OSN*. [UN Peacekeeping Operations.]” Olomouc: Palacky University Press, 2007.

JETT, Dennis C. *Why Peacekeeping Fails*. New York: Palgrave, 1999.

DALLAIRE, Romeo. The lessons of Rwanda. *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 23, No. 4, s. 19 – 27

GOOSE, D. Stephen; SMYTH, Frank. Arming Genocide in Rwanda. *Foreign Affairs*. Vol. 73, s. 86 – 96

DALLAIRE, A. Romeo; POULIN. Bruce. UNAMIR Mission to Rwanda. *JFQ: Joint Force Quarterly*, Issue 34. 1995. p. 12-17

MURRAY, Rachel. The Report of the OAU's International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide in Rwanda and the Surrounding Events. *Journal of African Law*, Vol. 45, No. 1. 2001. p. 123-133

NEWBURY, Catharine. Background to Genocide: Rwanda. *A Journal of Opinion* Vol. 23, No. 2 [online]. 1995. p. 12-17

SARTY, R.: Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda by Roméo Dallaire. *International Journal*. Vol. 59, No. 2 [online]. 2003. p. 445-449

CHARTA OSN, <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Metodologie

Metodologií bakalářské práce bude jedno případová studie. Konkrétně bych postupoval metodou empirické analýzy dostupných zpráv o činnosti a úspěšnosti mise UNAMIR a ostatních odborných zdrojů. Dále bych chtěl určit kritéria úspěšnosti mise, zanalyzovat postup jednotlivých aktérů OSN a následně provést vyhodnocení celé operace – co se povedlo a co ne, a zdali je vina ze selhání na straně OSN či nikoliv.

OBSAH

ÚVOD.....	14
1 OPERACE NA UDRŽENÍ MÍRU: TERMINOLOGIE, HISTORIE A KRITÉRIA PRO HODNOCENÍ (NE)ÚSPĚCHU.....	16
1.1 Vymezení terminologie.....	16
1.2 Historie peacekeepingu.....	17
1.3 Kritéria úspěšnosti misí.....	22
2 POČÁTKY KONFLIKTU A USTAVENÍ MISE UNAMIR.....	30
2.1 Genocida ve Rwandě.....	30
2.2 Hlavní aktéři mise, vymezení jejich pravomocí a úkolů.....	35
2.2.1 Rada bezpečnosti OSN.....	35
2.2.2 Sekretariát OSN.....	36
2.2.3 Generál Roméo Dallaire.....	38
3 ANALÝZA CHOVÁNÍ HLAVNÍCH AKTÉRŮ V MISI UNAMIR.....	39
3.1 Rada bezpečnosti OSN.....	39
3.2 Členské státy OSN.....	43
3.3 Sekretariát OSN.....	44
3.4 Generál Roméo Dallaire.....	49
4 ZHODNOCENÍ MISE UNAMIR.....	51
4.1 Zhodnocení mise UNAMIR Organizací spojených národů.....	51
4.2 Zhodnocení mise UNAMIR odborníky Panelu IPEP.....	53
4.3 Vlastní zhodnocení úspěšnosti mise.....	56
ZÁVĚR.....	59
SUMMARY.....	63
POUŽITÁ LITERATURA.....	64

ÚVOD

Genocida ve Rwandě v roce 1994 byla největší genocidou 20. století. Během čtyř měsíců přišlo v této africké zemi o život přes 800 000 Rwand'anů, což činilo téměř 10% obyvatel Rwandy¹. Oběti pocházely především z řad kmene Tutsiů, ale i umírněných Hutuů. Genocidě předcházela dlouholetý konflikt mezi těmito kmeny. Vleký spor se postupem času vyostřoval a dospěl až do stádia občanské války. Do této války se postupně zapojovalo mezinárodní společenství, na počátku 90. let se zde začala angažovat i Organizace spojených národů (OSN). OSN se snažila dosáhnout příměří mezi znepřátelenými kmeny, měla dohlížet na plnění mírových dohod z Arushy a následně na ustavení a fungování nové rwandské vlády. Tento záměr se nezdařil, ve Rwandě došlo i přes účast OSN a dalších organizací k masovému vraždění, které v novodobých dějinách nemělo obdoby. Cílem této práce je objasnit, z jakého důvodu se světovému společenství nepodařilo genocidě zabránit, a zda v tomto případě primárně selhaly orgány OSN, samotná mise UNAMIR či ostatní členské státy.

Metodologií práce jsou zejména jedno případové studie, na základě kterých se budou určovat kritéria úspěšnosti mise a provede se následné vyhodnocení celé operace. Práce obsahuje obecná kritéria úspěšnosti mírových misí několika předních autorů, jako je Virginia Page Fortna, Darya Pushkina nebo Jaïr van der Lijn. Pro práci budou stěžejní kritéria úspěšnosti dle Paula Diehla a Daniela Druckmana, která v závěru aplikujeme na misi UNAMIR. V práci tedy budeme postupovat metodou empirické analýzy dostupných zpráv o činnosti a úspěšnosti mise UNAMIR.

Současný stav poznání daného tématu je založen zejména na několika dokumentech OSN, které zpracovala v rámci tzv. série Modrých knih. Jedná se o rozsáhlou sedmisetstránkovou práci, která dokumentuje celý příběh Rwandy, od její historie, přes příčiny konfliktu, průběh konfliktu a následná opatření pro udržení míru. Dále budeme v práci vycházet z jednotlivých rezolucí Rady bezpečnosti OSN, které jsou klíčové pro vývoj mise UNAMIR, Charty OSN, mírových dohod z Arushy a prací několika předních autorů na problematiku peacekeepingu (Alex Bellamy, Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse a další). Svůj osobitý pohled na průběh mise nabízí i práce velitele mise UNAMIR, generála Roméo Dallaira.

---

¹ Česká televize. ČT24. Peklo ve Rwandě – OSN v roce 1997 přiznala, že o tom věděla [online]. Praha: Česká televize [cit. 2016-05-05]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1413480-peklo-ve-rwande-osn-v-roce-1997-priznala-ze-o-tom-vedela>

Výzkumná otázka je nastolena již v samotném názvu této práce, a sice zdali se při rwandské genocidě jednalo primárně o selhání OSN. Cílem práce je pak zanalyzovat, zda nepochybily i ostatní světové mocnosti, mezinárodní společenství či nevládní organizace. Téma této práce jsem si vybral proto, že mě vždy zajímalo, jakým způsobem jsou ustavovány, schvalovány a následně vedeny mírové mise. Jelikož se právě po rwandské genocidě snesla vlna kritiky na fungování těchto misí, rozhodl jsem se o tomto tématu napsat bakalářskou práci.

Struktura práce je následující. V první kapitole práce nejprve představíme definice pojmu peacekeeping od několika předních odborníků a mezinárodních organizací. Další kapitola obsahuje historii peacekeepingu a její vymezení v Chartě OSN. Následující kapitola pak nabídne kritéria úspěšnosti mírových misí dle několika předních autorů. Ve druhé kapitole bude rozebrán historický kontext celého konfliktu, co mu předcházelo a proč vlastně vznikl, včetně ustavení pozorovatelské mise UNOMUR a následně peacekeepingové mise UNAMIR. Následně budou popsáni hlavní aktéři konfliktu (Rada bezpečnosti OSN, Sekretariát OSN a velitel mise UNAMIR Roméo Dallaire). V následující kapitole bude podrobně rozebráno, jakým způsobem se Rada bezpečnosti, Sekretariát a generál mise chovali, jaká opatření přijali před vypuknutím genocidy a jakým způsobem se následně snažili genocidu zastavit. Poslední kapitola nabídne zhodnocení mise UNAMIR ze strany Carlssonova reportu, sestaveného na přání tehdejšího generálního tajemníka OSN Kofiho Annana, a také z pohledu Panelu odborníků. Závěrem bude provedeno vlastní zhodnocení mise, porovnání jednotlivých reportů, chování jednotlivých aktérů a aplikace kritérií úspěšnosti dle Diehla a Druckmana na misi UNAMIR.

1 OPERACE NA UDRŽENÍ MÍRU: TERMINOLOGIE, HISTORIE A KRITÉRIA PRO HODNOCENÍ (NE)ÚSPĚCHU

1.1 Vymezení terminologie

Definice pojmu peacekeeping najdeme v odborné literatuře velké množství. Tento fakt je dán zejména rozdílnými interpretacemi pojmu v mnoha světových jazycích a neexistencí společného postupu. Organizace spojených národů vymezuje tento pojem jako „...rozmístění jednotek OSN v oblasti se souhlasem všech zúčastněných stran. Toto rozmístění zpravidla zahrnuje příslušníky vojenských sil a/nebo policejních sil a často také civilní pracovníky. Peacekeeping jsou technická opatření, kterými se rozšiřují možnosti jak pro předcházení konfliktům, tak pro nastolení míru.“² Mírně odlišné definice používají Spojené státy americké, které rozlišují mezi tradiční a intenzivnější definicí. Podle té tradiční můžeme peacekeeping označit jako „...rozmístění přítomnosti OSN, regionální organizace nebo koalice v oblasti se souhlasem všech stran, kterých se to týká, zpravidla se zahrnutím regionální organizace OSN nebo koaličních vojenských sil a/nebo policie a civilních pracovníků. Nebojové vojenské operace (s výjimkou sebeobrany), které jsou podnikány vnějšími silami se souhlasem všech větších válčících stran a které jsou určeny k monitorování a k usnadnění realizace stávající dohody o příměří k podpoře diplomatického úsilí o dosažení politického urovnání sporu.“³ Další definici používá nezisková organizace International Peace Academy, sídlící v New Yorku, která peacekeeping označuje za „Prevenční, zmírňovací, zadržovací a ukončení nepřátelských akcí uvnitř či mezi státy prostřednictvím mírové intervence třetí vnitřně řízené strany s pomocí mnohonárodnostních sil vojáků, policistů a civilistů k obnovení a udržení míru.“⁴

Podle Paula Diehla, profesora Dallaské univerzity v Texasu a předního odborníka na mezinárodní konflikty, by se dal peacekeeping definovat jako „Zavedení neutrálních a lehce ozbrojených sil uvnitř států, s jehož souhlasem jsou dané jednotky na jeho teritoriu umístěny, s cílem ukončit ozbrojený konflikt, zabránit jeho obnovení a vytvořit takové prostředí, v němž bude možné daný spor vyřešit.“⁵

---

² Thomas, L. T. Mírové operace: terminologická výzva mezinárodnímu společenství v období kooperace po skončení studené války., *Mezinárodní vztahy*, 1994, roč. 29, č. 2, s. 44.

³ Tamtéž, s. 44.

⁴ Bellamy, A. J.; Williams, P. D.; Griffin, S. *Understanding peacekeeping*. 1. vydání. Cambridge: Polity Press, 2010, s. 16.

⁵ Tamtéž, s. 16.

Sjednocení definice pojmu peacekeeping je tedy poměrně složitou záležitostí a žádnou z definic nelze označit za obecně platnou. V české literatuře se s předmětným pojmem můžeme setkat zřídkakdy, nejčastěji se překládá jako „operace na udržení míru“.⁶ Tento termín bude tedy užíván v celém textu práce pro označení peacekeepingu. S operacemi na udržení míru úzce souvisí i další pojmy, které jsou s řešením konfliktů, potažmo s udržením mezinárodního míru a bezpečnosti, velmi úzce spojeny. Jedná se o peacebuilding, peacemaking a peace enforcement.

Peacebuildingem (do češtiny nejčastěji překládáno jako „budování míru“) rozumíme zajištění podpůrných aktivit, které mají tendenci posílit a upevnit mír za účelem zabránění otevřenému konfliktu. V podstatě se jedná o řadu opatření, která mají snižovat rizika potenciálního konfliktu.⁷

Peacemaking (česky „tvoření míru“) se v podání OSN snaží dospět k dohodě mezi zneprátelenými stranami prostřednictvím diplomatických prostředků. V oblasti peacemakingu vydává Rada bezpečnosti OSN (RB) dotčeným státům řadu doporučení, jak se konfliktu vyhnout, případně obnovit či zajistit mír.⁸

Peace enforcement (česky „vynucování míru“) zahrnuje vojenské operace podporující diplomatické úsilí na obnovení míru mezi válčícími stranami. Tyto operace nemusí mít souhlas k intervenci a mohou být zapojeny do vojenské činnosti, nicméně pro tyto aktivity je třeba mít mezinárodní mandát.⁹

1.2 Historie peacekeepingu

Důležitým mezníkem v otázce bezpečnosti byl vznik Společnosti národů (SN) v roce 1920, kdy se začíná hovořit o kolektivní bezpečnosti. Ta je jedním z charakteristických rysů mezinárodního systému. Tento systém můžeme definovat na základě tří různých prvků, které spolu vzájemně souvisí, a sice rozdělení moci, mechanismus pro řízení a regulaci moci a určitá pravidla chování, která si osvojuje každý člen daného systému a následně je uplatňuje při provádění své zahraniční politiky. Na základě těchto tří elementů pak můžeme definovat několik odlišných typů mezinárodních

---

⁶ Bureš, O. *Operace na udržení míru OSN*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 18.

⁷ United Nations. Peacebuilding Support Office. *What is peacebuilding?* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-18]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pbun.shtml>

⁸ United Nations Peacekeeping. *Peace and Security* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-18]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>

⁹ Global Security. *Chapter III, Peace Enforcement*. [online]. [cit. 2016-01-27] Dostupné z WWW: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_93-8_chap3.htm

systemů: 1) jeden unitární stát nebo společenství; 2) systém kolektivní bezpečnosti založený alespoň na „koncertu velmocí“, nejlépe však na globální federaci; 3) světové uspořádání založené na několika relativně stabilních blocích nebo trvalých aliancích; 4) multipolární systém rovnováhy moci; 5) pluralitní systém bez vazeb. Kolektivní bezpečnost tedy spadá do druhého typu mezinárodního systému.¹⁰

OSN, jejíž vznik se datuje k roku 1945, v mnohém na kolektivní bezpečnost SN navazovala. O principu kolektivní bezpečnosti pojednává i Charta OSN, která byla podepsána dne 26. června 1946 v San Francisku a v platnost vešla dne 24. října téhož roku. Charta hned v článku 1 upravuje cíle OSN, přičemž odstavec 1 říká, že „*Udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru*“.¹¹ Dle článku 24 je základní odpovědnost za dodržování míru a bezpečnosti svěřena RB, přičemž členové OSN souhlasí s tím, že jedná v těchto případech jejich jménem. Při vypuknutí mezinárodního konfliktu se OSN nejprve snaží o mírové řešení sporů, jak je uvedeno v Kapitole VI, článku 33, odstavci 1 Charty OSN: „*Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby*“.¹² Nicméně v mezinárodních vztazích mohou nastat i případy, kdy není možné vyřešit spory mírovou cestou a je třeba přistoupit k jiným alternativám. V případě akcí při ohrožení či porušení míru a útočných činech se uplatňuje Kapitola VII, článek 39 Charty, podle kterého RB vyhodnotí, zdali k takovému činu skutečně došlo a následně rozhodne, jaká opatření budou přijata, aby byl mezinárodní mír udržen či obnoven.

Charta OSN však v nastavení systému kolektivní bezpečnosti není příliš detailní. Především nijak nepopisuje ani explicitně nevyjmenovává, jakým konkrétním způsobem

---

¹⁰ Ravenal, E. C. An Autopsy of Collective Security, *Political Science Quarterly*, 1976, Vol. 90, No. 4, s. 697-698.

¹¹ Charta OSN, 1945 [cit. 2016-01-27].

Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

¹² Charta OSN, Kapitola VI, článek 33, odst. 1.

Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

by měla OSN jednat při své snaze o udržení míru, potažmo zabránění bezprostředního konfliktu mezi nepřátelými stranami. Nutno tedy poznamenat, že z právního i praktického hlediska je veškerá snaha OSN při udržování míru de facto improvizací. Původní plán sice počítal s ustavením stálých mezinárodních ozbrojených sil, nicméně vinou neshod mezi stálými členy RB tento plán nakonec nebyl realizován. Po zásahu v Koreji v letech 1950-1953, kde OSN v podstatě jen „sekundovala“ účastníkům konfliktu a přímo do něj nikdy nezasáhla, bylo organizací rozhodnuto, že tímto směrem se v budoucnu operace OSN nemohou ubírat. Další šance pro uplatnění mírových sil OSN nastala při Suezské krizi v roce 1956, kdy byl uplatněn nový model mírové operace. Podstatou modelu bylo, že celá akce probíhala v přímé režii OSN, byla financována ze zvláštního rozpočtu OSN a byla uplatněna zásada, že se akce nezúčastní bezpečnostní síly žádného ze stálých členů RB. Tato mise, známá pod zkratkou UNEF I (United Nations Emergency Force I), se tak stala vůbec první mírovou misí OSN a díky jejímu úspěchu se stala modelem pro budoucí mírové operace.¹³ Na základě mise UNEF I se tak pojem kolektivní bezpečnosti začal odchylovat od svého původního pojetí a objevuje se pojem peacekeeping (neboli mírová operace). Poprvé jej použili tehdejší kanadský premiér a předseda Valného shromáždění OSN z let 1952-1953 Lester B. Pearson (v době Suezské krize vykonával funkci kanadského ministra zahraničních věcí) a Dag Hammarskjöld, švédský diplomat a tehdejší generální tajemník OSN. V rámci této mise byly vymezeny základní principy, kterými by se OSN měla během operací na udržení míru řídit:

- Mírové jednotky jsou vysílány výhradně se souhlasem všech stran konfliktu, zejména však se souhlasem dané země, na jejímž území jsou mírové jednotky rozmístěny.

- Akce nebude mít donucovací charakter, tj. jednotky nebudou moci použít sílu ani hrozbu silou, výjimkou je případ sebeobrany. Cílem mise je reprezentace morálních autorit, nikoli vojenský akt.

- Na mírové operace jsou vysílány především jednotky z menších států, které jsou od ohniska konfliktu co nejvíce vzdáleny, v daném konfliktu také nemají být přímo zainteresovány.

---

¹³ Pavka, M. Rapsodie v modrém: Role Organizace spojených národů při udržování míru. *Mezinárodní politika*, 2005, č. 9, s. 12.

- Dalšími znakem je princip univerzality, tzn., že těchto misí by se mělo účastnit širší spektrum států s co nejnižší přímou účastí velmocí.¹⁴

Výše uvedené principy tvoří základ mírových operací OSN v podstatě dodnes. Nicméně i ty prošly během studené války a po rozpadu bipolárního světa několika fázemi a postupně byly upravovány či dále rozpracovány. Obecně rozdělujeme operace na udržení míru do třech fází, a sice na peacekeeping první, druhé a třetí generace.

Mírové operace první generace bývají často označovány jako peacekeeping tradiční a fungují na třech základních principech. Prvním z nich je zabránit eskalaci války a násilí, druhým je omezit intenzitu, geografické rozšíření a dobu trvání konfliktu v případě, že již vypukl, a třetí je následné upevnění příměří a vytvoření dostatečného prostoru pro obnovu území po ukončení konfliktu.¹⁵ Chování aktérů mise je pak podmíněno třemi základními principy, které je nutné dodržovat po celou dobu konfliktu, a sice 1) souhlas hostitelské země; 2) nestrannost aktérů mise mezi stranami konfliktu a vyhnutí se diskriminaci; 3) zřeknutí se použití síly ze strany účastníků mise (OSN).¹⁶ Příkladem peacekeepingových misí první generace, pokud nepočítáme již zmiňovanou misi UNEF I, byly mise UNTSO na Blízkém východě (United Nations Truce Supervision Organization, 1948), mise UNMOGIP v Indii a Pákistánu (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan, 1949) a pak mise UNFICYP (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus), ustavena v roce 1964 po rozdělení Kypru na tureckou a řeckou část. Všechny tři jmenované mise trvají dodnes.¹⁷

S blížícím se koncem studené války, na přelomu osmdesátých a devadesátých let, se pak začíná hovořit o misích generace druhé. Díky faktickému konci bipolárního světa se totiž změnila možnost fungování OSN. Již nebyla zatěžována neustálými spory mezi USA a Ruskem (dříve SSSR), takže se stala o dost akceschopnější, což se projevilo výrazným snížením počtu vet a zvýšením počtu přijatých rezolucí OSN.¹⁸ Dále se po konci studené války postupně změnil systém konfliktů. Zatímco během ní se konflikty odehrávaly zejména mezi jednotlivými státy, na počátku devadesátých let těchto

---

¹⁴ Waisová, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 139-140.

¹⁵ Ramsbotham, O., Woodhouse, T. *Contemporary Conflict resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts*, 2. vydání. Cambridge: Polity Press, 2005, s. 133.

¹⁶ Kenkel, K. M.. Five generations of peace operations: from the „thin blue line“ to „painting a country blue“, *Revista Brasileira de Política Internacional*, 2013, Vol. 56, No. 1, s. 126.

¹⁷ Tamtéž, s. 127.

¹⁸ Bureš, O. *Operace na udržení míru OSN*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 31.

konfliktů výrazně ubylo a začaly se přesouvat dovnitř států. Poptávka po mírových operacích tak výrazně vzrostla zejména na africkém kontinentě, kde státy potřebovaly pomoc mezinárodního společenství v procesu politické transformace. Mezi mírové operace druhé generace můžeme zařadit misi UNTAG v Namibii (United Nations Transition Assistance Group, 1989 - 1990), misi UNTAC v Kambodži (United Nations Transitional Authority in Cambodia, 1992 - 1993), misi ONUMOZ (United Nations Operation in Mozambique, 1992 - 1994) a misi ONUSAL (United Nations Observer Group in El Salvador, 1991 - 1995). Všechny tyto mise se týkaly především přechodu dané země k demokratickému politickému systému a byly považovány za úspěšné. Naopak k velkým neúspěchům mírových misí během devadesátých let patří selhání OSN v Somálsku v roce 1992, při genocidě ve Rwandě v roce 1994 a v Bosně, což vyústilo v Srebrenický masakr v roce 1995.¹⁹ Přestože mise druhé generace jsou OSN nasazovány dodnes, přidáváním dalších prvků z nich postupně vznikaly mise generace třetí.

Peacekeepingové operace třetí generace jsou zaměřeny především na poválečné rekonstrukce postižených oblastí. Mají široký záběr činnosti - jsou multidimenzionální (tj. účinně naplňují široký mandát jednotlivých misí), multilaterální (neboli mnohostranné, účastníky mise je velký počet členských států) a multikulturní.²⁰ Jelikož některé mírové operace, proběhnuvší v devadesátých letech, nezaznamenaly takový úspěch, jak se předpokládalo (mise ve Rwandě, Somálsku a Bosně), začala debata o tom, zdali je fungování mírových operací dostatečně efektivní. V roce 2000 byla zpracována Zpráva o reformě peacekeepingových misí²¹, která navrhovala změnu přístupu k misím na udržení míru a vůbec jejich samotnou reformu. Zpráva mimo jiné předpokládala zlepšení spolupráce a koordinace veškerých aktivit mezi Sekretariátem, RB a zeměmi, které do postižených oblastí vysílají své vojáky, dále spolupráci s vysokým komisařem pro lidská práva při budování mírových misí či urychlení celého procesu od přijetí rezoluce RB po vyslání tradiční mise (30 dní) a komplexní mise (90 dní).²² Jako velmi účinný nástroj pro řešení násilných konfliktů je dodnes považováno donucení

---

¹⁹ Kenkel, K. M. Five generations of peace operations: from the „thin blue line“ to „painting a country blue“, *Revista Brasileira de Política Internacional*, 2013, Vol. 56, No. 1, s. 129.

²⁰ Waisová, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 142.

²¹ Zprávu uvedla ustavená Pracovní skupina pro mírové mise OSN pod vedením bývalého alžírského ministra zahraničních věcí Lakhdara Brahimiho. Podle něj bývá označována jako Brahimiho zpráva.

²² Waisová, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 148.

(jehož cílem je odvrácení agrese, vynucení řešení apod.), nicméně jedním z nejdiskutovanějších donucovacích prostředků devadesátých let stále zůstávají sankce.²³

Nutno poznamenat, že přestože OSN spojuje dohromady 193 států světa a jejím hlavním cílem je udržovat mezinárodní mír a bezpečnost v podobě peacekeepingových či pozorovatelských misí, nedisponuje tato organizace vlastní armádou ani policejními sbory. V tomto směru je plně závislá na členských zemích, které jí dobrovolně vojenský personál poskytují. Pokud tedy RB OSN rozhodne o vyslání mírové mise do krizové oblasti, obrací se následně generální tajemník OSN na vlády jednotlivých členských států a žádá je o poskytnutí vojenského a policejního personálu.²⁴

1.3 Kritéria úspěšnosti misí

Stejně jako není jednotná definice pojmu peacekeeping, tak nemůžeme jednoznačně uvést seznam kritérií, která jsou brána jako obecně platná pro hodnocení úspěšnosti misí OSN. Existuje mnoho úhlů pohledu, jak ona kritéria pojmut a vyhodnocovat. V dalším textu se tedy zaměříme na názory a evaluace několika předních odborníků, kteří se kritérii úspěšnosti jednotlivých misí OSN intenzivně zabývají. Pro lepší přehled bude u každého autora uvedena tabulka s jeho navrženými kritérii na úspěšnost mírových misí a následně porovnáme, na kterých kritériích se autoři shodují a ve kterých se naopak rozcházejí, případně je zmiňují jen někteří z nich.

V první řadě je důležité zmínit autory Michaela W. Doyle a Nicolase Sambanise. Ti se ve své práci „International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis“ zaměřili na koncept peacebuildingu, konkrétně, zda přítomnost mírové operace ve vnitrostátním konfliktu může mít vliv na délku trvání míru. Dle jejich studie jsou skutečně úspěšnější ty peacebuildingové operace, kde jsou přítomny jednotky OSN. Na druhou stranu zmiňují, že operace na udržení míru bez mandátu nejsou příliš úspěšné při ukončování násilí, pokud s nimi zúčastněné strany nespolupracují.²⁵

Další pohled na úspěšnost mírových misí nabízí Jaïr van der Lijn. Ten ve své práci analyzoval devět stěžejních faktorů, které mohou zvýšit pravděpodobnost, že mírová operace přispívá k trvalému míru. Těchto devět faktorů, které uvádíme níže

---

²³ Tamtéž, s. 156.

²⁴ Informační centrum OSN v Praze. *Otázky a odpovědi – Jak postupovat v případě zájmu o účast v mírových operacích OSN?* [online]. Praha: Informační centrum OSN [cit. 2016-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.archiv.osn.cz/otazky-a-odpovedi/?id=8>

²⁵ Doyle, Michael W., Sambanis, N. *International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis*. *The American Political Science Review*. 2000, Vol. 94, No. 4, s. 795.

v tabulce 1, podle van der Lijna ovlivňuje (ne)úspěšnost mise. Van der Lijn je pak dále podrobněji rozvádí ve své práci „Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan”. Ochota spolupráce u zúčastněných stran podle něj spočívá zejména v tom, že všechny strany konfliktu vnímají operaci jako součást mírového procesu a jako nejlepší možnou alternativu pro vyřešení konfliktu. Dle van der Lijna je největší potenciální nebezpečí spojeno se samotným začátkem operace, kdy je třeba brát v potaz, že samotný spor všech stran konfliktu má své historické kořeny. Z toho pak plyne následná neochota jednoho státu důvěřovat druhému, že má na vyřešení sporu skutečný zájem.

Je tedy nutné, aby operace zastavila tuto nedůvěru hned v jejím počátku a snažila se všem stranám poskytnout pocit bezpečí. Dále je nutné důkladně zanalyzovat všechny příčiny konfliktu a každé z nich se podrobně věnovat, jinak se zvyšuje riziko dalšího obnovení konfliktu. Mezi nejvýznamnější příčiny konfliktu se dle van der Lijna řadí absence fungující veřejné správy a legitimacy státu a také neochota zúčastněných stran konflikt efektivně řešit. Ohledně podpory ze strany vnějších aktérů je důležitá zejména podpora ze strany stálých členů RB OSN, jelikož jsou to oni, kdo přijímá rezoluce a rozhodnutí v dané věci. Spolupráce sousedních zemí je také velmi významná, neboť tyto často podporují jednu ze stran konfliktu a jejich kooperace při provádění míru je nezbytná. Pro optimální vyřešení konfliktu je také důležitý dostatek času. Krátkodobá přítomnost mírových sil v místě konfliktu nestačí, neboť mnoho procesů na odstranění konfliktu sice může být započato během mírové operace, ale nestihnou se během přítomnosti jednotek dokončit. Pozdní nasazení mírových sil pak může zapříčinit opětovnou destabilizaci situace. Doba mezi podepsáním mírové smlouvy a nasazením operace by tak měla být co nejkratší. Dále je zde možnost přijímat vlastní rozhodnutí, která jsou důležitá při přítomnosti mírových sil i po jejich odchodu. Zúčastněné strany potřebují mít možnost se samy rozhodnout, co považují za nezbytné, aby jim daná operace přinesla.²⁶

---

²⁶ van der Lijn, J. Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan. *Journal of International Peacekeeping*, 2010, Vol. 14, No. 1/2, s. 32–33.

Tabulka 1: Kritéria úspěšnosti mírových misí dle Jaïr van der Lijna
1) Zúčastněné strany jsou ochotné spolupracovat při provádění dané operace.
2) Ustavení mírové operace poskytuje zúčastněným stranám dostatečný pocit bezpečí.
3) Mírová operace věnuje dostatečnou pozornost všem příčinám konfliktu.
4) Mírová operace je podporována vnějšími aktéry.
5) Nasazení operace v oblasti konfliktu probíhá ve správný čas.
6) Operace je prováděna proškolenými osobami, které ji vykonávají pod kompetentním vedením.
7) Operace fungují na základě dlouhodobých strategií.
8) V rámci operace jsou realizované politické nástroje dobře koordinovány.
9) Mírová operace umožňuje zúčastněným stranám činit vlastní rozhodnutí (tzv. ownership).

Zdroj: van der Lijn, J. Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan. *Journal of International Peacekeeping*. 2010, Vol. 14, No. 1/2.

Další pohled na kritéria úspěšnosti mírových misí nabízí Darya Pushkina. Ta se ve své práci zaměřila na otázku, co vlastně znamená pojem „úspěšnost“ mise. Podle ní tkví nejjednodušší postup v posouzení, zdali každá mise splnila svůj specifický mandát. Kritéria úspěchu, která použila ve své studii, se zabývají dvěma hlavními faktory, a to, zda dokončení mandátu pomohlo vyřešit situaci z pohledu politických problémů, dále v širším kontextu, zda zhodnocení mise samotné přispělo z pohledu OSN k posílení mezinárodní bezpečnosti a snížení lidského utrpení. Svá kritéria úspěšnosti pak aplikovala přímo na konkrétní misi, a sice mírovou operaci v Kongu (ONUC).

Podle Pushkininy je hlavním úkolem mírových sil právě udržení stavu příměří a následného míru, jelikož mise je často ustavena a rozmístěna v dané oblasti až po uzavření příměří mezi zneprátenými stranami. Tento úkol bývá zpravidla velmi náročný zejména při vnitrostátních konfliktech, kdy na území stále operují různé vojenské frakce, které by mohly i při obecném příměří opět započít boj. Toto kritérium se uplatňuje na základě analýzy, zdali byla mise úspěšná při omezování hromadného násilí a dodržování dohod o příměří. Co se týče druhého kritéria, pak je důležité zmínit, že OSN si klade za jeden ze svých hlavních cílů předejít brutálním zločinům páchaným na civilním obyvatelstvu. Toto kritérium je realizováno na základě odhadu rozsahu porušování lidských práv, jenž má být omezeno na minimum. Úspěch mise pak závisí na přemístění uprchlíků do bezpečných oblastí. Další z velmi důležitých kritérií pro zajištění bezpečnosti v dané oblasti je prevence šíření konfliktu za hranice státu. Vnitřní konflikt se totiž může velmi snadno dostat za hranice území. Pro vyhodnocení tohoto kritéria se posuzuje, do jaké

míry zůstává celistvost sousedních zemí neporušena. Poslední kritérium udává, že pro udržení míru je třeba vytvořit stabilní prostředí, ve kterém bude znemožněno opakování nepřátelských akcí poté, co bude mise na místě konfliktu ukončena.²⁷ Shrnutí jednotlivých kritérií je obsaženo v tabulce 2.

Tabulka 2: Kritéria úspěšnosti mírových misí dle Daryi Pushkiny
1) Hlavním cílem peacekeepingu je omezit násilné konflikty v hostitelském státě.
2) Dalším primárním cílem peacekeepingu je snížit lidské utrpení.
3) Prevence šíření konfliktu za hranice státu.
4) Konečným měřítkem efektivnosti řešení konfliktů je samotná podpora mise OSN.

Zdroj: Pushkina, D. A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*. 2006, Vol. 13, No. 2.

Kromě kritérií na hodnocení úspěšnosti mírových misí se Pushkina ve své práci zabývá i analýzou všech 17 mírových operací, které OSN v letech 1945-1998 ustavila. Podle uvedených kritérií se hodnotí, zdali byla mise úspěšná či nikoliv. Podle uvedené analýzy byl úspěch OSN zaznamenán u 7 mírových misí, a to v Namibii (UNTAG, 1989), Makedonii (UNPROFOR, 1995), Mosambiku (ONUMOZ, 1992), na Haiti (UNMIH, 1993), další misi v Makedonii (UNPREDEP, 1995), v Chorvatsku (UNTAES, 1996) a druhé misi na Haiti (UNSMIH, 1996). Naopak selhání provázelo 6 misí, a sice v Libanonu (UNIFIL, 1978), v Chorvatsku a Bosně (UNPROFOR, 1992), v Somálsku (UNOSOM II, 1993), ve Rwandě (UNAMIR, 1993), v Angole (UNAVEM III, 1995) a v Chorvatsku (UNCRO, 1995). Ve dvou misích pak navíc po odchodu mírových sil opětovně vypukl konflikt (UNOSOM II v Somálsku a UNAVEM III v Angole) a v jedné vypukl částečně (UNTAC v Kambodže).²⁸

Další pohled na úspěšnost misí nabízí Virginia Page Fortna. Ve své práci „Does peacekeeping work?“ identifikuje čtyři základní kritéria, přičemž nejzajímavější je pravděpodobně to poslední (viz tabulka 3), a sice motivace zúčastněných stran. Fortna říká, že mírové mise mohou při svém mandátu uplatňovat metodu cukru a biče. Protože nejen vláda země, ve které konflikt vypukl, ale i tvůrci konfliktu mohou být do jisté míry závislí na vnější pomoci. A pokud je pro obě strany motivace dostatečně velká, mohou pak začít s OSN rychleji spolupracovat. Mírové mise navíc nepřinášejí pouze

²⁷ Pushkina, D. A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*, 2006, Vol. 13, No. 2, s. 134-135.

²⁸ Tamtéž, s. 136-137.

humanitární pomoc do postižené oblasti, ale i pomoc finanční a případně i pracovní, neboť v průběhu mise často zaměstnávají místní obyvatelstvo (jako řidiče či administrativní podporu).²⁹

Tabulka 3: Kritéria úspěšnosti mírových misí dle Virginie Page Fortny
1) Operace na udržení míru snižují pravděpodobnost agrese tím, že zvyšují náklady na vedení války nebo výhody budoucího míru.
2) Operace na udržení míru mají zabránit eskalaci malých sporů v rozsáhlé konflikty.
3) Přítomnost mírové mise může zabránit tomu, aby jedna ze zúčastněných stran po skončení konfliktu převládla nad ostatními.
4) Motivace zúčastněných stran konfliktu se s přítomností mírové mise mění.

Zdroj: Fortna, V. P. *Does peacekeeping work? Shaping belligerents' choices after civil war*. Princeton: Princeton University Press, 2008.

Jelikož operacemi na udržení míru se primárně zabývá OSN, tak i ona nabízí vlastní hodnocení úspěšnosti mírových misí. Aby byly mírové operace úspěšné, musí dle OSN splňovat kritéria uvedená v tabulce 4.

Tabulka 4: Kritéria úspěšnosti mírových misí dle OSN
1) Mírové mise se musí řídit zásadami souhlasu, nestrannosti a nepoužití síly (s výjimkou sebeobrany a obrany ustaveného mandátu).
2) Mírové mise musí být vnímány jako legitimní a důvěryhodné, a to zejména v očích místních obyvatel.
3) Mírové mise musí respektovat právo místního obyvatelstva na vlastní rozhodování v rámci mírového procesu.
4) Zúčastněné strany konfliktu musí společně pracovat na cestě k míru (a následně k jeho udržení).
5) Mezi hlavními členy Rady bezpečnosti musí panovat shoda a podpora mírové operace.
6) Podpora sousedních zemí a regionálních subjektů k vyřešení konfliktu.
7) OSN musí k mírové misi zaujmout integrovaný přístup, zahrnující efektivní spolupráci s ostatními aktéry konfliktu, včetně dobré komunikace s hostitelskou zemí a jejím obyvatelstvem.
8) Mírová mise musí zajistit nejvyšší úroveň profesionality ve vztahu k místnímu obyvatelstvu, včetně dobrého chování.

Zdroj: United Nations Peacekeeping. *Success in Peacekeeping* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-29]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/success.shtml>

²⁹ Fortna, V. P. *Does peacekeeping work? Shaping belligerents' choices after civil war*. Princeton: Princeton University Press, 2008, s. 90-91.

Tabulka 5 nabízí hodnocení úspěšnosti misí podle Paula Diehla a Daniela Druckmana. Podle těchto autorů je všeobecně velmi obtížné definovat, zdali byla operace úspěšná či nikoliv. Proto si ve své práci identifikovali 3 skupiny různých indikátorů, které ovlivňují průběh celého konfliktu. Následně pak určili, pomocí jejich samostatného působení i vzájemné interakce, jaký vliv mají na konečné zhodnocení mise. Do první skupiny zařadili základní cíle, které jsou pro všechny mírové mise společné. Důležitým kritériem je, že všechny tyto mise jsou doprovázeny ozbrojeným konfliktem. Do druhé skupiny se řadí všechny mírové operace po konci studené války. Jsou to mise, které mají za úkol zmírnit následky konfliktu (humanitární pomoc, demokratizace společnosti, ochrana lidských práv, odzbrojení, dohled nad volbami). Do třetí skupiny řadí veškeré peacebuildingové operace. Tyto tři kategorie samozřejmě nezahrnují všechny typy mírových operací, které byly kdy započaty, ale představují výčet těch nejdůležitějších.³⁰

Z pohledu druhé skupiny můžeme říci, že ustavení nových misí po skončení studené války nemá podle Diehla a Druckmana silný vliv na jejich úspěšnost, i když jsou třeba řízeny společně. V některých operacích hrají mírotvorci primární roli (ochrana lidských práv), v jiných jsou pouze třetími stranami (dohled nad volbami, aby byly svobodné a demokratické), jinde zase není jejich role mezi zúčastněnými stranami jasně definována (humanitární pomoc), jiné mise mají například větší vyjednávací potenciál (odzbrojovací mise). Co se týče interakce mezi jednotlivými mírovými operacemi ve druhé skupině, dohled nad volbami má jednoznačně pozitivní a přímý dopad na demokratizaci. Ochrana lidských práv pak má pozitivní vliv na humanitární pomoc. Logicky jsou pak interakce četnějšího rázu v případě, že proti sobě postavíme základní cíle a nové mise.³¹ Z analýzy je patrné, že všechny tři skupiny se navzájem prolínají a ve většině případů mají pozitivní vliv na úspěšnost mise.

---

³⁰ Diehl, P. F., Druckman, D. *Evaluating peace operations*. 1. vydání. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 169-170.

³¹ Tamtéž, s. 194.

Tabulka 5: Kritéria úspěšnosti mírových misí dle Paula F. Diehla a Daniela Druckmana³²
1) Úspěšnost mírové mise závisí na její schopnosti snížit počet násilných incidentů v postižené oblasti, zabránit rozšíření konfliktů za hranice území a přispět k vyřešení konfliktu (tzv. <i>core peacekeeping goals</i>)
2) Na úspěšnost mírové mise je možné nahlížet z krátkodobého i dlouhodobého hlediska.
3) Mírové mise dohlížejí na řádný průběh voleb a demokratizaci společnosti.
4) Mírové mise dohlížejí na odzbrojení a následnou ochranu lidských práv.

Zdroj: Autor na základě kritérií úspěšnosti misí dle Diehl, P. F., Druckman, D. *Evaluating peace operations*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010.

Výše uvedený výběr je možné odůvodnit následovně:

Mezi tzv. *peacekeeping goals* řadí Diehl s Druckmanem tři hlavní kritéria – *violence abatement*, *conflict containment* a *conflict settlement*. *Violence abatement* je chápán jako snížení počtu násilných incidentů a zabránění jejich opětovnému vypuknutí. *Conflict containment* souvisí se zamezením rozšíření konfliktu za hranice území dané země. *Conflict settlement* má přispět k vyřešení daného sporu.³³

Úspěšnost mise závisí zejména na tom, zdali se na ni díváme z krátkodobého či dlouhodobého hlediska. Z krátkodobého hlediska se jedná zejména o to, zdali byl splněn mandát mise, v našem případě mise UNAMIR. V dlouhodobém hledisku je důležité monitorovat stav v dané zemi po odchodu mírových sil a ukončení mírové operace. Může tak nastat situace, kdy bude mise úspěšná z jednoho hlediska a neúspěšná v případě druhého hlediska.³⁴ Řádný průběh nových voleb s cílem demokratizovat danou společnost je dalším z kritérií, které Diehl s Druckmanem považují za důležité, neboť po vyřešení konfliktu většinou nastává čas nových voleb. Mírová mise by měla na tuto činnost dohlížet. Dle Diehla s Druckmanem je důležitý nejen počet registrovaných občanů k volbám, ale také zdali jsou volby svobodné a spravedlivé. Po nich je důležité monitorovat chování těch stran, které byly ve volbách neúspěšné, neboť tyto mohou být potenciální hrozbou vypuknutí nového konfliktu. S řádným průběhem voleb úzce souvisí následná demokratizace společnosti. Zde je potřeba monitorovat následný vývoj v zemi, aby mohla být zajištěna participace občanů na politických rozhodnutích.³⁵ Dodržování

³² Tabulka obsahuje výběr nejdůležitějších kritérií.

³³ Diehl, P. F., Druckman, D. *Evaluating peace operations*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 29-35.

³⁴ Diehl, P. F., Druckman, D. *Evaluating peace operations*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 16.

³⁵ Diehl, P. F., Druckman, D. *Evaluating peace operations*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 64-68.

lidských práv je důležité zejména v době po skončení konfliktu. Ochrana civilního obyvatelstva má být založena na Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia a mírová mise by měla snížit počet porušování lidských práv. Po ukončení bojů má mírová mise zajistit demobilizaci bývalých bojovníků a zajistit stabilní poválečný vývoj.³⁶ Z výše uvedených kritérií úspěšnosti mírových misí je patrné, že jich existuje celá řada, a není možné jednoznačně určit, která z nich jsou brána jako obecně platná či nejpřesnější. Ani mezi předními odborníky stále nepanuje shoda v tom, zdali má vnější zásah v místě konfliktu pozitivní či negativní dopad na jeho další vývoj. Oblast úspěšnosti mírových misí je tak stále předmětem neutichajících debat, přestože se všichni shodují na tom, že je nutné je vyhodnocovat. Ve zbytku této práce se budeme zabývat pouze kritérii dle Diehla a Druckmana, kteří nabízejí detailnější popis možného vyhodnocování úspěšnosti mírových misí. V závěru této práce pak aplikujeme jejich evaluační kritéria na mírovou misi UNAMIR.

---

³⁶ Diehl, P. F., Druckman, D. Evaluating peace operations. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010, s. 77-80.

2 POČÁTKY KONFLIKTU A USTAVENÍ MISE UNAMIR

2.1 Genocida ve Rwandě

Rwanda je malou středoafričskou zemí, která získala nezávislost roku 1962. Obyvatelstvo je tvořeno dvěma hlavními etniky, a to zemědělsky založenými většinovými Hutuy (85 %) a pasteveckými menšinovými Tutsii (14 %). Zbylé jedno procento tvoří lovecko-sběračští Pygmejové z rodu Twa.³⁷ Spor a napětí mezi oběma stranami trvá již více než sto let a sahá až do počátku 20. století, kdy se po první světové válce Rwanda stala belgickou kolonií. Vláda Belgického království totiž hned záhy prohlásila, že všichni Tutsiové jsou „rasou“ mezi černými a bílými a tudíž jsou nadřazeni Hutuům. Tutsiové začali být preferováni jak z hlediska vlastnictví půdy, tak přístupu ke vzdělání a lokální moci. Paradoxní na celé situaci bylo, že všichni Rwandané hovořili stejným jazykem, sdíleli stejnou kulturu i náboženství, tudíž po čase měli sami problém rozeznat své údajné etnikum. Druhým paradoxem pak byla vzrůstající nenávist diskriminovaných Hutuů nikoliv vůči Belgičanům, ale protěžovaným Tutsiům. Nadvláda Tutsiů však skončila v roce 1960, kdy Hutuové svrhli tutsijského krále a následně povraždili tisíce Tutsiů. Prvním prezidentem nezávislé Rwandy se stal Grégoire Kayibanda z řad Hutuů, za jehož vlády byla institucionalizována diskriminace Tutsiů. Následoval nucený odchod tutsijských úředníků ze státní sféry a další vraždění. Důsledkem toho se zvedla vlna tutsijských uprchlíků, kteří hromadně odcházeli zejména do Ugandy, kde se někteří z nich začali organizovat do polovojenských skupin.³⁸

V roce 1973 došlo ve Rwandě k prvnímu vojenskému převratu, při němž byl Kayibanda zatčen a svržen. Nahradil ho Juvenal Habyarimana, který se proti Tutsiům vymezoval ještě ostřeji než Kayibanda. Roku 1974 byla založena strana Národního revolučního hnutí pro rozvoj (MRND), jež měla zajistit politický řád a udržení politické podpory režimu. Roku 1978 pak byla přijata první ústava vojenské vlády Juvénala Habyarimana.³⁹ Přestože jeho vláda byla z politického hlediska v podstatě konzistentní (došlo pouze k jednomu neúspěšnému pokusu o převrat), diskriminace Tutsiů byla patrná ze všech stran. Největší prohřešky proti společenskému řádu se odehrávaly v oblasti vzdělávání (na počátku roku 1973 byli všichni tutsijští studenti vyloučeni ze škol, podobně bylo jednáno i s tutsijskými zaměstnanci státního i soukromého sektoru),

³⁷ Záhořík, J. *Dějiny Rwandy a Burundi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 68.

³⁸ Marek, J. *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha: XYZ, 2010, s. 145.

³⁹ Záhořík, J. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 115.

či v oblasti vlastnictví půdy, kde půda nesměla být prodávána bez souhlasu vlády.⁴⁰ Tyto všechny faktory, které se mohly na první pohled zdát jako bezvýznamné, však pomalu přispívaly k vzrůstající nenávisti Tutsiů, kteří si na území sousedních států postupně formovali svou vlastní odbojovou frontu.

Tak vznikla roku 1988 v ugandském hlavním městě Kampala Rwandská vlastenecká fronta (RPF), politické a vojenské hnutí, jehož hlavním cílem bylo navrácení Rwandánů zpět do vlasti a reforma rwandské vlády. Tato fronta byla tvořena zejména tutsijskými exilanty v Ugandě, menšinovou složku zde zaujímal také příslušníci kmene Hutuů. V tom samém roce pak vládní složky Rwandy započaly jednání v otázce uprchlíků, na které dohlíželo UNHCR (The UN Refugee Agency) a OAU (Organization of African Unity). V červnu 1990 dosáhla Rwanda a Uganda dohody o navrácení uprchlíků do země a vše nasvědčovalo brzkému ukončení sporů. Prvního října 1990 však tyto naděje pohasly, když RPF podnikla útok na Rwandu. Ten byl sice po třech týdnech vládními vojenskými složkami odražen, ale RPF v útocích v dalších měsících stejně pokračovala. Byla tedy započata nová jednání, nyní však nově s větším zapojením OSN, která měla finálně vyřešit uprchlickou otázku a ukončit občanskou válku.⁴¹

Naděje na dlouhodobé uklidnění situace pak opět svitla v březnu 1993, kdy byla v Arushy v severní Tanzánii obnovena mírová jednání, a to za přítomnosti všech zúčastněných stran. K sepsání finální dohody, původně naplánované na duben 1993, však nedošlo, neboť bylo potřeba vyřešit mnoho záležitostí najednou – vojenské i politické, uprchlíky či změny v Ústavě Rwandy. V posledních kolech jednání bylo rozhodnuto, že pro zklidnění situace ve Rwandě je potřeba ustavit neutrální mezinárodní sílu, a o převzetí této role byla požádána OSN a OAU. V červnu 1993 pak OSN tuto roli přijala. Mírová jednání pak byla ukončena k 3. srpnu téhož roku, kdy byly podepsány dva finální protokoly – jeden na sjednocení ozbrojených sil obou zneprátelených stran a druhý zahrnující státní bezpečnostní služby či mezinárodní nástroje v oblasti lidských práv. Dohoda byla následující den ratifikována rwandským prezidentem a zástupcem RPF, za přítomnosti prezidenta Tanzánie v úloze zprostředkovatele rozhovorů v Arushy, generálního tajemníka OAU a generálního ředitele kanceláře OSN v Ženevě.⁴²

---

⁴⁰ Záhořík, J. *Dějiny Rwandy a Burundi*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 123.

⁴¹ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and Rwanda: 1993-1996*. 1. vydání. New York: OSN, X. svazek tzv. série Modrých knih OSN, 1996, s. 12.

⁴² Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and Rwanda: 1993-1996*. 1. vydání. New York: OSN, X. svazek tzv. série Modrých knih OSN, 1996, s. 22.

Dohoda z Arushy, článek 22, tedy ustavovala OSN jako hlavního dohlázele na situaci ve Rwandě: „Doba trvání přechodného období bude 22 měsíců s účinností ode dne vzniku založení přechodné vlády (*Broad Based Transitional Government*), s možností jednoho rozšíření, pokud nastanou výjimečné okolnosti, jenž zabrání realizaci programu této vlády.“⁴³ Dle článku 7 měla být přechodná vláda ustavena do 37 dní následujících po ratifikaci dohody z Arushy. Dalším důležitým bodem dohody byl článek 64, který pojednával o událostech porušujících příměří. Vzhledem k faktu, že OSN byla nyní oficiálním dohlázelem na dodržování plnění podepsaných dohod, bylo třeba v dané věci podniknout jistá opatření. Ustavení dohlázele mise tak bylo jasným prvním krokem. Dne 22. června 1993 byla proto rezolucí Rady bezpečnosti číslo 846 ustavena pozorovatelská mise v Ugandě a Rwandě (UNOMUR, United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda), která měla na hranici mezi Rwandou a Ugandou dohlážet na plnění mírových dohod a zamezit transportu zbraní do Rwandy. Hlavním sídlem mise se stalo ugandské město Kabale, vzdálené asi 20 kilometrů od hranic s Rwandou. Mandát mise byl ustaven na šest měsíců s tím, že po uplynutí této doby bude přezkoumán a následně se na základě aktuální situace rozhodne o jeho prodloužení. Kromě neustálého dohlázení na ugandsko-rwandskou hranici, aby se RPF nedostávalo vojenské pomoci z Ugandy, měla UNOMUR dle rezoluce také podporovat činnost OAU tím, že poskytla dva vojenské experty Neutrální vojenské pozorovatelské misi (NMOG).⁴⁴ O činnosti UNOMUR měl podávat hlášení přímo generální tajemník OSN Butrus Butrus Ghálí.⁴⁵ Na jeho doporučení pak RB Rezolucí 891 (1993) z 20. prosince 1993 prodloužila mandát mise UNOMUR o šest měsíců. Rada bezpečnosti vyjádřila také uznání ugandské vládě za její spolupráci a podporu mise. Dne 16. června 1994 bylo generálním tajemníkem OSN ve spolupráci s RB rozhodnuto o prodloužení mandátu mise o další 3 měsíce. Zároveň bylo dohodnuto, že během této doby bude počet pozorovatelů v misi postupně redukován a její mandát bude definitivně ukončen k 21. září 1994. K tomuto ukončení vydala RB Rezoluci č. 928 (1994).⁴⁶

---

⁴³ Dohoda z Arushy (Peace Agreement between the Government of the Republic Rwanda and the Rwandese Patriotic Front), článek 22, dostupné z WWW:

<http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/rwan1.pdf>

⁴⁴ Neutral Military Observer Group (NMOG) byla vytvořena 22. července 1992 v Tanzánii.

Čítala 50 členů přítomných ve Rwandě a měla za úkol poskytovat podporu OAU při udržování míru.

V srpnu 1993 byla NMOG nahrazena NMOG II, jíž tvořilo již 130 pracovníků.

⁴⁵ Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 846* (1993), dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/846\(1993\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/846(1993))

⁴⁶ United Nations. *Uganda – Rwanda – UNOMUR. Background* [online]. [cit. 2016-01-29].

Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomurbackgr.html>

Souběžně s prvním šestiměsíčním obdobím mise UNOMUR a s ukončením mírových jednání v Arushe v srpnu 1993 bylo generálním tajemníkem OSN rozhodnuto, že bude ustavena ještě jedna peacekeepingová mise. Bylo navrženo, aby vojenští pozorovatelé mise UNOMUR přešli pod velení nově ustavené mise, a to zejména z administrativních důvodů. Nicméně původní mandát mise UNOMUR, který zajišťoval dohled nad ugandsko-rwandskou hranicí, bylo navrženo zachovat, aby i nadále působil odděleně.⁴⁷ Důvodem tohoto návrhu bylo i to, že misi UNOMUR tvořilo pouze 81 vojenských pozorovatelů, kteří v tomto počtu skutečně nemohli plnit úkol střežení hranice efektivně. Dne 5. října 1993 tak byla na základě rezoluce 872 (1993) RB založena mise UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda). Mandátem mise bylo pomoci zajistit bezpečnost města Kigali, monitorovat dodržování dohody o příměří a bezpečnostní situaci okolo přechodné vlády a následujících voleb, pomoci s vytvořením rozšířené demilitarizované zóny, asistovat při odstraňování min, vyšetřovat na žádost zúčastněných stran nebo z vlastního podnětu jakékoliv porušení mírových dohod z Arushy, týkající se integrace ozbrojených sil, dohlížet na bezpečný proces návratu rwandských uprchlíků, koordinovat humanitární pomoc spojenou se záchrannými pracemi a vyšetřovat události týkající se činnosti policie.⁴⁸ Hned počátek mise UNAMIR však začaly provázet problémy. Především se jednalo o nedostatečné personální zajištění celé mise. Již od jejího ustavení žádala OSN členské státy o vojenskou podporu, ale účast svých vojáků v misi zpočátku poskytla pouze Belgie a Bangladěš (oba státy v počtu 400 vojáků), což bylo naprosto nedostačující. Následně trvalo dlouhých pět měsíců, než se podařilo schválit skupinu o počtu 2 548 mužů. Nicméně, vzhledem k velkému počtu nevyřešených problémů všech zúčastněných stran, byla realizace dohody ohledně poskytnutí vojenské pomoci znovu odložena. V důsledku této situace ke jmenování přechodné vlády nikdy nedošlo.⁴⁹ Následná rwandská genocida však byla v té době již neodvratitelná.

Dne 6. dubna 1994 došlo k sestřelení letadla při přistávacím manévru v hlavním městě Kigali, v němž seděl rwandský prezident Habyarimana a jeho burundský protějšek Cyprian Ntayamir. Nikdo z posádky nepřežil. Oba prezidenti mířili do tanzanského města

---

⁴⁷ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and Rwanda: 1993-1996*. 1. vydání. New York: OSN, X. svazek tzv. série Modrých knih OSN, 1996, s. 27.

⁴⁸ Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 872 (1993)*, bod 3, odstavec a-h. Dostupné z WWW: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/872\(1993\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/872(1993))

⁴⁹ United Nations. *Rwanda – UNAMIR. Background* [online]. [cit. 2016-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirS.htm>

Dar es Salaamu na regionální jednání. K útoku se nikdo nepřihlásil a zároveň nebylo možné provést úplné vyšetření útoku. Radikální Hutuové však měli o atentátníkovi okamžitě jasno. Prohlásili, že útok byl předem naplánován Tutsii jako součást „vražedného tažení proti všem Hutuům“.⁵⁰ Ještě tentýž den započalo hromadné vraždění, nejprve v řadách opozičních politiků. Hned druhý den, tj. 7. dubna 1994, byla zavražděna rwandská premiérka Agathe Uwilingiyimana⁵¹ a spolu s ní desítka belgických vojáků, kteří byli vysláni ve snaze ochránit ji. Těchto deset lidí bylo zavražděno obzvláště krutým způsobem. Byl to jakýsi „signál“ radikálních Hutuů směrem k belgické vládě⁵², jelikož předpokládali, že po tomto masakru Belgie své vojáky okamžitě stáhne. A to se také stalo, takže v tomto ohledu Hutuům plán skutečně vyšel. Po odchodu Belgičanů začali zemi urychleně opouštět také zástupci Bangladéše.

Tak začala rwandská genocida. Následující masakr ve farnosti Gikondo v hlavním městě Kigali dne 9. dubna 1994 závažnost situace jen potvrzoval. Zde zemřelo více než sto lidí, mezi nimi i ženy a děti. Radikální Hutuové přitom zabíjeli i své vlastní příbuzné z rodin etnicky smíšených. Během prvních tří měsíců bylo zavražděno téměř 10% obyvatel Rwandy. Lidé umírali po tisících denně, další část obyvatelstva ve snaze zachránit si holý život přehala za hranice. K 77. dni vzrostl počet evidovaných zavražděných na neuvěřitelných 616 000.⁵³

Masakr ve Rwandě bývá považován za nejrychlejší genocidu v historii a poslední ve 20. století, ale také jako nejhorší násilný čin co se týče počtu mrtvých na den. Z časového hlediska sice trvala pouhé 3 měsíce, ale za tu dobu bylo povražděno přes 800 000 menšinových Tutsiů a umírněných Hutuů.⁵⁴ Válka oficiálně skončila počátkem července 1994, kdy vládu nad Rwandou převzala RPF. Prezidentem a premiérem byli jmenováni zástupci Hutuů, Pasteur Bizimungu respektive Faustin Twagiramungu. Druhý jmenovaný na svůj post předsedy vlády rezignoval v srpnu 1995, ve funkci jej nahradil Pierre-Célestin Rwigema. Od roku 2000 vládne zemi generál Paul Kagame z kmene Tutsi, který je bývalým vůdcem RPF a ve vládě figuroval již od konce genocidy jako

---

⁵⁰ Marek, J. *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. 1. vydání. Praha: XYZ, 2010, s. 146.

⁵¹ Agathe Uwilingiyimana byla první a do současné doby také jedinou ženou ve Rwandě zastávající post premiéra. Zavražděna byla spolu se svým manželem.

⁵² Belgie byla jedinou evropskou zemí, která byla ochotna participovat v postižené oblasti. Svou pomoc nabízela i Francie, ta však musela své vojáky stáhnout, což byla podmínka RPF pro uznání mírových dohod.

⁵³ Marek, J. *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha: XYZ, 2010, s. 153.

⁵⁴ Toto číslo uvádí OSN, rwandská vláda uvádí přes milion mrtvých.

viceprezident a ministr obrany.⁵⁵ Postoj, činnost a výsledky mise UNAMIR v průběhu rwandské genocidy budou podrobně rozebrány v kapitole 4.

2.2 Hlavní aktéři mise, vymezení jejich pravomocí a úkolů

Jak již bylo řečeno výše, mise UNAMIR byla zřízena Organizací Spojených národů, konkrétně rezolucí RB. Pro lepší pochopení celé situace, která ve Rwandě v průběhu roku 1994 nastala, je důležité vymezit si hlavní aktéry, kteří jsou se založením a následným fungováním mise úzce spjati. Jedná se o RB OSN, Sekretariát OSN, generálního tajemníka OSN a v neposlední řadě také o velitele mise, generála Roméo Dallaira. V této části bakalářské práce vymezíme základní pravomoci a úkoly výše jmenovaných aktérů a zároveň uvedeme stručný přehled, jaké role plnili při ustavení mandátu mise UNAMIR. Podrobná analýza chování jednotlivých aktérů při uplatňování mandátu mise UNAMIR bude provedena v kapitole 4.

2.2.1 Rada bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti OSN je jedním z hlavních orgánů OSN. Její složení, funkce a pravomoci upravuje Kapitola V Charty OSN. Dle článku 23 má RB pět stálých členů, kterými jsou vítězné mocnosti po druhé světové válce, a sice Čínskou lidovou republiku, Francii, Rusko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a Spojené státy americké. Deset nestálých členů je voleno na dva roky Valným shromážděním, přičemž jejich výběr funguje na základě principu spravedlivého a rovnoměrného geografického zastoupení.⁵⁶ V období rwandské genocidy byly nestálými členy RB tyto státy: Argentina, Brazílie, Česká republika, Džibutsko, Nigérie, Nový Zéland, Omán, Pákistán, Rwanda a Španělsko. O organizaci programu RB, stejně jako o běh jednání a jejich formální řízení, se stará její předseda. V období rwandské genocidy tento post zastával velvyslanec Nového Zélandu Colin Keating.⁵⁷

Každý člen RB disponuje jedním hlasem. Pro schválení rozhodnutí v procedurálních otázkách je třeba souhlasu devíti z patnácti členů, v podstatných

---

⁵⁵ Česká televize. ČT24. *Peklo ve Rwandě – OSN v roce 1997 přiznala, že o tom věděla* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2016-01-31]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1413480-peklo-ve-rwande-osn-v-roce-1997-priznala-ze-o-tom-vedela>

⁵⁶ Charta OSN, Kapitola V, článek 23, Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

⁵⁷ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 45.

záležitostech musí být devět kladných hlasů včetně pěti všech stálých členů, uplatňuje se tedy pravidlo „jednomyslnosti velmocí“, známé také jako právo „veta“. To v minulosti využily již všechny členské státy v různých záležitostech. Vzhledem k faktu, že uplatnění práva veta znemožňovalo přijetí rezoluce, postupem času se vyvinula praxe zdržení se hlasování. Veškerá rozhodnutí, která RB vydá, jsou pro členské státy závazná. V této oblasti má tak RB výlučnou pravomoc, neboť rozhodnutí ostatních orgánů OSN mají pro vlády členských států pouze doporučující charakter.⁵⁸

Hlavní pravomoc RB spočívá v tom, že odpovídá za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Kapitola VII Charty OSN udává RB pravomoc určovat, zda došlo k ohrožení či porušení míru nebo útočnému činu, a zároveň jí náleží finální rozhodnutí, jakých opatření, mimo užití ozbrojené síly, má být použito, aby bylo jejímu rozhodnutí dodáno účinnosti.⁵⁹ V případě Rwandy se RB řídila Kapitolou VI Charty, která popisuje pokojné řešení sporů. V rámci mise UNAMIR přijala RB ještě před vypuknutím rwandské genocidy tři rezoluce. První z nich č. 872 (1993) ze dne 5. října 1993 ustavovala misi UNAMIR, ve druhé č. 893 (1994) ze dne 6. ledna 1994 vyjádřila OSN své obavy nad násilnými incidenty, které se ve Rwandě do té doby odehrály, a apelovala na zúčastněné státy, aby potvrdily své mírové závazky, a konečně třetí č. 909 (1994) ze dne 5. dubna 1994 prodlužovala mandát mise do 29. července 1994. V poslední jmenované zároveň RB vyzvala zúčastněné státy, aby urychlily implementaci mírových dohod z Arushy.⁶⁰

2.2.2 Sekretariát OSN

Sekretariát OSN funguje jako výkonný a administrativní orgán OSN a poskytuje služby ostatním orgánům OSN. V jeho čele stojí generální tajemník OSN, jehož pravomoci upravuje Charta OSN, Kapitola XV. Kromě zastupování OSN navenek má generální tajemník za úkol informovat RB o jakékoliv věci či události, která by mohla

---

⁵⁸ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Rada bezpečnosti OSN (UN Security Council)* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2016-01-27]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/rada_bezpecnosti_osn_un_security_council.html

⁵⁹ Charta OSN, Kapitola VII, článek 41, dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

⁶⁰ Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 909 (1994)*, Dostupné z WWW: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/909\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/909(1994))

podle jeho názoru ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Zároveň se účastní všech schůzí Valného shromáždění, RB, Hospodářské a sociální rady i Poručenské rady.⁶¹

V době rwandské genocidy byl generálním tajemníkem OSN Egypťan Butrus Butrus Ghálí. Byl v pořadí šestým generálním tajemníkem, zvoleným Valným shromážděním k 1. lednu 1992.⁶² Jeho hlavním úkolem bylo informovat RB OSN o vývoji situace. Po konci svého funkčního období v roce 1996 byl velmi často kritizován za své počínání ve Rwandě, což byl patrně i jeden z důvodů, proč nebyl zvolen do funkce pro své druhé funkční období. Bývá také kritizován za to, že v roce 1990 jako ministr zahraničních věcí Egypta zásoboval Rwandu zbraněmi všechno druhu, respektive umožnil jejich dovoz. Zbraně byly z Egypta do Rwandy převáženy až do roku 1992. Ghálí svou roli při schvalování zbrojní dohody i sám přiznal, nicméně hájil se tím, že prodávání zbraní bylo jednou z aktivit, kterou měl jako ministr zahraničí v popisu práce.⁶³ Dalším počinem, který Butrus Butrus Ghálí ve své funkci udělal, bylo vyhlášení Agendy pro mír v červnu 1992. Dokument, v němž definoval čtyři základní nástroje, které mají pomoci udržovat mír – preventivní diplomacie, peacebuilding, peacekeeping a peacemaking. Dále dokument považuje za nejdůležitější již samotnou prevenci konfliktů s tím, že by měl být vybudován systém včasného varování.⁶⁴ V rámci preventivní diplomacie bylo v New Yorku vytvořeno oddělení peacekeepingových misí (DPKO, Department for Peacekeeping Operations), jehož hlavním úkolem bylo asistovat členským státům a generálnímu tajemníkovi v jejich úsilí o zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Do funkce šéfa DPKO byl jmenován Kofi Annan.⁶⁵ DPKO poskytuje politický a výkonný směr všem mírovým operacím OSN po celém světě, kdy je při provádění mandátu RB v neustálém kontaktu nejen s ní, ale také s účastníky konfliktu či s vojáky zúčastněných zemí. DPKO se člení na 4 základní pododdělení, ze kterých je

---

⁶¹ Charta OSN, Kapitola XV, článek 98, dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

⁶² Byl také jediným generálním tajemníkem OSN, který nebyl do úřadu zvolen pro své druhé pětileté funkční období, když návrh tří afrických zemí v Radě bezpečnosti na jeho znovuzvolení vetovaly Spojené státy americké. Zemřel letos v únoru ve věku 93 let.

⁶³ The Guardian. *UN chief helped Rwanda killers arm themselves* [online]. Londýn: The Guardian [cit. 2016-01-27]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/03/unitednations1>

⁶⁴ Agenda pro mír, 1992, dostupné z WWW: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r120.htm>

⁶⁵ V této funkci působil Annan od března 1993 do prosince 1996. K 1. lednu 1997 byl jmenován sedmým generálním tajemníkem OSN, v této funkci setrval až do 31. prosince 2006. V roce 2001 obdržel Nobelovu cenu míru.

z pohledu peacekeepingových misí nejdůležitější kancelář operací. Ta strategicky a politicky podporuje všechny právě probíhající mírové mise.⁶⁶

2.2.3 *Generál Roméo Dallaire*

Kanadský generálporučík Roméo Dallaire byl velitelem mise UNAMIR před a po vypuknutí genocidy ve Rwandě. Jeho hlavním úkolem bylo dohlížet nad plněním mírových smluv z Arushy. Mandát mise byl však natolik omezený, že ve finále plnil funkci monitorování oblasti při demilitarizaci a demobilizaci obyvatel a zajištění bezpečnosti do doby, než se budou ve Rwandě konat řádné demokratické volby. V podstatě tak Dallaire nedisponoval žádnou faktickou mocí, jelikož použití síly z mandátu UNAMIR bylo, při uplatnění Kapitoly VI Charty OSN, striktně vyloučeno. Použití zbraní tak bylo omezeno pouze na případy, kdy by bylo odpovědí na přímou palbu.⁶⁷ O misi UNAMIR ve Rwandě napsal Dallaire knihu s názvem „Podat ruku ďáblu – příběh poslední genocidy 20. století“ (v originále „Shake Hands with the Devil – the Failure of Humanity in Rwanda“), která získala řadu literárních ocenění. Po svém návratu ze Rwandy založil nadaci Roméo Dallaire Foundation, která se primárně zaměřuje na vymýcení využívání dětských vojáků.⁶⁸

---

⁶⁶ United Nations Peacekeeping. *Department of peacekeeping operations* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/about/dpko/>

⁶⁷ Jelínek, T. Proč OSN nezabránila genocidě ve Rwandě?, *Mezinárodní politika*, 2014, č. 4, nečíslováno.

⁶⁸ Romeo Dallaire. *Biography* [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.romeodallaire.com/index.php/biography/>

3 ANALÝZA CHOVÁNÍ HLAVNÍCH AKTÉRŮ V MISI UNAMIR

V této kapitole provedeme podrobnou analýzu chování hlavních aktérů, které jsme definovali v předchozí kapitole, a to po celou dobu trvání mandátu mise UNAMIR a následné genocidy.

3.1 Rada bezpečnosti OSN

Jak již bylo řečeno výše, RB je nejdůležitějším rozhodovacím článkem OSN. Jen ona může vydávat rozhodnutí, která jsou členské státy povinny plnit beze změny, zatímco rozhodnutí ostatních orgánů OSN mají povahu pouze doporučující a nejsou pro nikoho závazná.

Zrekapitulujme si tedy, jak celá mise UNAMIR a rozhodování v RB o jejím počínání začalo. Mise UNAMIR byla ustavena rezolucí 872 (1993) a měla plnit funkci mírotvorce, který bude dohlížet na plnění mírových dohod z Arushy. Prvním kamenem úrazu byl však fakt, že mise nebyla nijak zvlášť veliká, její příslušníci byli jen lehce vyzbrojeni a měli také relativně slabý mandát. Další problém nastal několik měsíců poté, co byla mise na určené místo vyslána, a tím bylo prodloužení jejího mandátu. V této věci se totiž hlavní orgány OSN (tedy RB a Sekretariát) nedokázaly shodnout. Po mnoha peripetiích a vyjednávání, a zejména dlouhodobém nesouhlasu ze strany Spojených států, byl následně rezolucí 909 (1994) mandát prodloužen o 4 měsíce.⁶⁹ To už se ale psalo datum 5. dubna 1994. Když 6. dubna následoval atentát na hlavy států Rwandy a Tanzánie, celá mise zůstala zcela ochromena a neschopna reagovat na dění okolo. Během následujících 15 dnů docházelo ke krveprolití Tutsiů a RB stále mlčela. Když přišla žádost velitele UNAMIR, generála Romea Dallaira, o rozšíření mandátu, reagovala RB zcela opačně, než by se v této situaci předpokládalo. Nejen, že požadavek Dallaira zamítla, ale následně si 21. dubna jednomyslně odhlasovala stažení většiny vojáků z mise. Nakonec zbylo na místě činu pouhých 270 členů mise z původních 2 500 bojeschopných vojáků.⁷⁰ A tak zatímco státy OSN brskně stahovaly své vojáky z mise, rwandské obyvatelstvo bylo denně po tisících masakrováno. Celá RB sice zasedala a jednala, ale situaci neuměla řešit, ani se k ní nějakým způsobem postavit.

Dne 11. dubna 1994 obdržela RB od Sekretariátu informaci, že chystá zprávu k dalšímu působení UNAMIR. O tři dny později oba orgány společně diskutovaly možná

---

⁶⁹ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 46.

⁷⁰ Jelínek, T. Proč OSN nezabránila genocidě ve Rwandě?, *Mezinárodní politika*, 2014, č. 4, nečíslováno.

řešení dané situace. Avizovaná zpráva Sekretariátu se nakonec dostala do rukou RB až 20. dubna (vraždění tak pokračovalo dále bez jasné koncepce OSN). Generální tajemník ve zprávě zkonstatoval, že „*Personál UNAMIR nemůže být ponechán v nebezpečí na neurčitou dobu, obzvláště když zde není prostor pro plnění úkolů, se kterými byl na místo poslán*“.⁷¹ Zpráva dále navrhovala RB tři možnosti, jak dále ve věci postupovat. První z nich předpokládala, že zúčastněné strany se v dohledné době nebudou schopny domluvit na příměří. Tudíž boje by bylo možné zastavit pouze za předpokladu okamžitého a masivního posílení UNAMIR a změně jejího mandátu tak, aby mohla k příměří zúčastněných stran použít donucovacích prostředků. Tato alternativa by ovšem vyžadovala nejen vojenskou posilu čítající několik tisíc vojáků, ale také použití článku VII Charty OSN. Druhá možnost navrhovala, že by v Kigali zůstala jen malá skupina pozorovatelů, čítající kolem 270 lidí, a působila by jako prostředník mezi zneprátelenými stranami ve snaze přivést je k dohodě o příměří. Na místě by operovala 2 týdny, případně dle rozhodnutí RB i déle. Zpráva však upozorňovala na to, že tato možnost by nemusela být úspěšná, pokud zúčastněné strany nebudou ochotny zastavit boje a dosáhnout příměří. Třetí a poslední možností, kterou Sekretariát RB představil, byl návrh na úplné stažení celé mise UNAMIR. Sekretariát však upozornil na fakt, že pokud tak bude učiněno, následné ztráty lidských životů mohou být fatální.⁷²

RB tak stála před těžkým rozhodnutím. Mise UNAMIR byla totiž ustavena pod Hlavou VI, tedy mírová operace se souhlasem místních vlád. Operace pod Hlavou VII jsou však z podstaty věci mnohem složitější. Sice nepotřebují souhlas „hostitelské země“, potřebují ale mnohem rozsáhlejší mandát a navíc představují vměšování se do vnitřních záležitostí země. Z pohledu situace ve Rwandě byla první alternativa za daných okolností pravděpodobně jediným možným řešením. Byly tu ale hned dva zásadní problémy – sehnat další vojáky, natož v tak velikém počtu, se ukázalo jako zcela nemožné. Navíc, i kdyby se nějací sehnali, než by se do Afriky dopravili, trvalo by to měsíce. Jako druhý neřešitelný problém se ukázala samotná Hlava VII Charty OSN, jelikož jeden stálý člen RB se ho zdráhal použít pro případy, že se jednalo o zásah do vnitřních záležitostí. A tím členem byla Čína a její právo veta. RB se tedy rozhodla pro druhou možnost - dne 21. dubna 1994 vydala rezoluci 912 (1994), ve které zredukovala počet členů mise na 270. Zbytek personálu se měl stáhnout do sousedních zemí a odtud působit jako záloha.

---

⁷¹ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and the situation in Rwanda*. 1. vydání. New York: OSN, 1995, s. 12.

⁷² Tamtéž, s. 12.

Dle Karla Kovandy, tehdejšího velvyslance České republiky a zároveň předsedy RB, bylo toto nejhorším rozhodnutím, které kdy mohla RB v otázce Rwandy učinit. Vydala tím napospas zabijákům i těch několik tisíc civilistů, které byla UNAMIR do této chvíle ještě schopna bránit.⁷³ Dalším zásadním problémem, který RB v souvislosti s Rwandou měla, bylo samotné pojmenování celého rwandského konfliktu. Všichni se totiž záměrně vyhýbali použití slova genocida, ačkoli byla v případě Rwandy nezpochybnitelná. Důvod byl nasnadě. Definice označení genocida totiž spadá pod „Úmluvu o zabránění a trestání činu genocidia“ z roku 1948. V článku II Úmluvy je definováno genocidium jako kterýkoli z činů, které jsou spáchány s úmyslem zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou. Přičemž se může jednat u příslušníků takové skupiny o usmrcení, těžká tělesná ublížení, znemožnění této skupině rodit děti či násilně převádět děti z jedné skupiny do jiné.⁷⁴ Navíc státy, které se k úmluvě připojí, mají povinnost zasáhnout a tyto vrahy trestat. Tudíž použití termínu genocida by zavádělo zákonnou povinnost zasáhnout i Spojeným státům, které se ve rwandském konfliktu rozhodně nijak angažovat nehodlaly.⁷⁵ A tak se na situaci hledělo jako na občanskou válku, což bylo pro všechny strany nejjednodušší. Tento pojem totiž nezavazoval nikoho k žádné reakci.

Následovalo téměř měsíční období opětovné bezradnosti RB. Opět se konala četná jednání, na kterých se řešilo, jak v situaci postupovat dále. Opět to samé kolečko, které tu bylo již několikrát, a opět v době, kdy se ve Rwandě i nadále denně po tisících umíralo. Nikdo však stále nebyl schopen nazvat věci pravými jmény, tudíž o genocidě ve Rwandě se stále zarputile mlčelo. Z nekonečných jednání posléze dne 17. května vzešla rezoluce RB č. 918 (1994), která po šesti týdnech rwandského vraždění posilovala misi UNAMIR na 5 500 lidí. Kromě toho také značně posílila její mandát, jelikož byla zapojena i kapitola VII Charty. V části B rezoluce pak uvalila embargo na dovoz a prodej zbraní do Rwandy, včetně vojenských vozidel, vybavení a zařízení.⁷⁶ Návrh na embargo nebyl přijat jednohlasně, ale narazil na odpor jednoho z nestálých členů RB, a to samozřejmě Rwandy. I tak však RB rezoluci přijala a vyzvala i nečlenské země a ostatní mezinárodní organizace, aby ji dodržovaly.

---

⁷³ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 54.

⁷⁴ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, 1948, článek II odstavec a) – e), dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

⁷⁵ Guy, M. Readings of the Rwandan genocide. *African studies Review*. 2002, Vol. 45, No. 3, s. 24.

⁷⁶ Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 918 (1994)*, dostupné z WWW: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918(1994))

Koncem května se začala situace trochu uklidňovat. Armáda rwandské vlády a RPF spolu zasedly k jednacímu stolu, a to poprvé od vypuknutí genocidy. Ze strany RPF bylo od vlády požadováno zastavení masakrů. V červnu 1994, kdy začaly boje pomalu ustávat, přišla Francie v RB s návrhem na zřízení mnohonárodnostní operace pod jejím vedením. Operace by fungovala pod kapitolou VI Charty a zajišťovala by bezpečnost a ochranu vysídlených obyvatel.⁷⁷ Ze strany Francie byl tento návrh poněkud překvapivý, neboť to byla právě ona, kdo se tak zarputile nechtěl ve rwandském konfliktu vůbec angažovat. Nicméně vzhledem k faktu, že se na právě důvody francouzského „obratu“ nepřišlo, vydala RB dne 22. června 1994 rezoluci č. 929 (1994), v níž zřízení operace odsouhlasila a potvrdila. Její mandát byl ustaven na 2 měsíce.⁷⁸ Operace dostala název Turquoise a započala 23. června 1994. Teprve pár dní poté vyšlo najevo, jaký byl hlavní důvod francouzského snažení – obava o osud jejích chráněnců z řad hutuských zabijáků. A tak během operace, při které se i tak vraždilo, bylo mnohým z nich umožněno uprchnout do sousedního Zairu, dnešní Demokratické republiky Kongo. Nikdo samozřejmě nemůže Francii obvinít, že jejím záměrem bylo další vraždění, nicméně je velmi pravděpodobné, že do Rwandy přišla se záměrem chránit Hutuy a nikoliv Tutsie.⁷⁹ Dne 4. července 1994 dobyla RPF hlavní město Kigali, následujícího dne kapitulovalo i druhé největší město Rwandy Butare a 14. července 1994 získala RPF kontrolu nad městem Ruhengeri v severní části Rwandy. Téhož dne pak Rada vydala prohlášení, kde požadovala, aby se obě strany dohodly na okamžitém a bezpodmínečném příměří.⁸⁰

Tím však celá záležitost rozhodně nekončila. Jelikož občanskou válku oficiálně vyhrála RPF, začaly veškeré hutuské orgány (prozatímní vláda, vládní vojsko, Interahamwe⁸¹ a další) hromadně prchat ze země. Následovány však byly i velkým množstvím obyčejných lidí, jejichž cesty mířily do sousední Tanzanie a Konga. Tato hromadná emigrace sebou samozřejmě nesla i řadu problémů. V sousedních zemích tak vznikaly uprchlické tábory, ve kterých hutuské milice bránily zájemcům v návratu do Rwandy. Pro nově ustavenou rwandskou vládu z řad RPF tak milice představovaly další

---

⁷⁷ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and the situation in Rwanda*. 1. vydání. New York: OSN, 1995, s. 14.

⁷⁸ Rady bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 929 (1994)*, dostupné z WWW: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/929\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/929(1994))

⁷⁹ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 60.

⁸⁰ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and Rwanda: 1993-1996*. 1. vydání. New York: OSN, X. svazek tzv. série Modrých knih OSN, 1996., s. 56-57.

⁸¹ Interahamwe je Hutuská polovojenská organizace, podporovaná Hutuskou vládou během genocidy. Většinou západních států a několika státy v Africe je považována za teroristickou organizaci.

bezpečnostní hrozbu. RB tedy měla ještě jeden úkol, a sice vypořádat se s touto situací. Dne 8. listopadu 1994 tedy přijala rezoluci č. 955 (1994), kterou byl ustaven Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR, International Criminal Tribunal for Rwanda) a byla přijata statuta tribunálu.⁸² Tribunál byl založen za účelem stíhání osob, odpovědných za genocidu a jiná závažná porušování mezinárodního humanitárního práva, kterých se dopustily na území Rwandy či na území sousedních států mezi 1. lednem 1994 a 31. prosincem 1994.⁸³

Pokud bychom měli shrnout chování RB ve věci rwandské genocidy, je patrné, že RB nepracovala tak, jak měla. Kdyby byla akceschopnější a již na samém počátku hrubě nepodcenila závažnost celého konfliktu, mohla se situace vyvíjet úplně jiným směrem a nemuselo by vyhasnout tolik stovek tisíc lidských životů. V souvislosti s rwandským konfliktem přijala RB v období od 12. března 1993 do 27. února 1995 celkem 16 rezolucí a její předseda vydal 9 prohlášení.⁸⁴

3.2 Členské státy OSN

Jedním z klíčových důvodů, proč jednala OSN nepochopitelně a mnohdy zmateně, byl samotný přístup jejích členských států. Zejména se jednalo o dva stálé členy RB, a sice Spojené státy a Francii. Spojené státy měly stále v živé paměti nezdar v podobě mírové operace v Somálsku.⁸⁵ Díky této nepříjemné události byly tudíž obezřetné a pečlivě zvažovaly jakoukoliv účast v mírových operacích, a v těch na africkém kontinentu obzvlášť. A tak ze strany Spojených států chyběla politická vůle jakkoliv se ve Rwandě angažovat. Z pohledu RB tak bylo „embargo“ ze strany Spojených států, jakožto jejího stálého člena, v podstatě neřešitelnou situací.

V případě Francie byla situace daleko „prozaičtější“ – obchodní styky. Francie se netajila tím, že rwandská vláda pro ni již dlouhá léta představuje obchodního partnera. A rwandská vláda rovnalo se příslušníci kmene Hutuů, kteří v podstatě celý masakr ziniciovali. A tak v rámci dobrých obchodních vztahů Francie zásobovala Hutuy

---

⁸² Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 61.

⁸³ Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 955 (1994)*, dostupné z WWW: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/955\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/955(1994))

⁸⁴ Organizace spojených národů. Department of Public Information. *The United Nations and the situation in Rwanda*. 1. vydání. New York: OSN, 1995, s. 39.

⁸⁵ Mírová operace UNOSOM I byla ustavena při vypuknutí občanské války v Somálsku. Při bitvě u Mogadišu, hlavním městě Somálska, ve dnech 3. - 4. října 1993, bylo zabito a následně vláčeno po městě za jásání místních obyvatel 18 amerických vojáků.

vojenským arzenálem a personálem pro výcvik. Vzhledem k těmto obchodním zájmům a francouzské stálé pozici v RB se tak akceschopnost OSN značně zpomalila.⁸⁶

Spojené státy a Francie byly jistě jedním z hlavních důvodů, proč byla RB zcela paralyzovaná a neschopná činit jakákoliv rozhodnutí v otázce Rwandy, kde denně umírali lidé po tisících. Nicméně ze zápisů z jednání všech stálých i nestálých členů RB vyplývá, že si v podstatě žádný z nich nepřipouštěl závažnost situace. Nebo ji prostě jen každý zcela podcenil. V lednu 1994, tedy v době, kdy se situace ve Rwandě začínala dramatizovat, jednala RB v hlavním sídle v New Yorku.⁸⁷ Na jednání se k situaci vyjádřilo všech 15 členů a všichni ocenili ustavení mise UNAMIR a shodli se na tom, že situace je pod kontrolou. Zejména zástupce Rwandy, která v té době taktéž působila ve funkci nestálého člena, byl velmi spokojen s tím, jak OSN ke konfliktu ve Rwandě přistupuje.⁸⁸ Je možné, že kdyby již v té době RB dokázala vytyšit, co bude následovat, mohlo se v případě rwandské genocidy postupovat mnohem účinněji. Jisté indicie RB měla, ale o tom až v kapitole o Romeu Dallairovi.

3.3 Sekretariát OSN

Jak jsme se již zmínili v předchozích kapitolách, Sekretariát OSN funguje jako výkonný a administrativní orgán OSN, jehož hlavním úkolem je poskytovat informace ostatním orgánům. V případě Rwandy měl tedy působit jako informační zdroj RB a pravidelně jí zasílat zprávy z místa dění. Důležitou roli zde sehrál zejména generální tajemník Butrus Butrus Ghálí, prostřednictvím kterého byly jednotlivé reporty do RB posílány a tvořily základ pro veškerá její jednání. Vzhledem k faktu, že mise UNAMIR byla ustavena v říjnu 1993 a Sekretariát měl přímo ve Rwandě hned dva své podřízené, měl dostávat informace přímo ze zdroje dění v dostatečném předstihu, aby mohl celou situaci správně vyhodnotit. A Sekretariát skutečně dobře informován byl, a to v podstatě od prosince 1993, nicméně vyhodnocování těchto zpráv probíhalo evidentně bez jakéhokoliv náznaku znepokojení. Prvním člověkem, který ve Rwandě pod hlavičkou Sekretariátu působil, byl tzv. zvláštní představitel generálního tajemníka, bývalý ministr

---

⁸⁶ Jelínek, T. Proč OSN nezabránila genocidě ve Rwandě?, *Mezinárodní politika*, 2014, č. 4, nečíslováno.

⁸⁷ Jednání Rady řídí její předseda, přičemž předsednictví rotuje mezi jejími nestálými členy po měsíci dle anglického abecedního pořádku. V lednu 1994 tak RB předsedala Česká republika, kterou zastupoval velvyslanec Karel Kovanda.

⁸⁸ Provisional verbatim record of the three thousand three hundred and twenty-sixth meeting S/PV.3326 (1994), dostupné z WWW: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3326

zahraničí Kamerunu, Jacques-Roger Booh-Booh. Druhým byl velitel mise UNAMIR Roméo Dallaire.

Oba tito pánové informovali Sekretariát o veškerém dění ve Rwandě, avšak každý trochu jinak. Zatímco Dallaire zasílal do New Yorku poměrně alarmující zprávy o všech plánovaných demonstracích a později útocích Interahamwe a jiných, Booh-Boohovy zprávy rozhodně přílišné emoce nevzbuzovaly. Těžko objektivně říci, co mohlo způsobovat jejich odlišné pohledy na věc. Někteří to přisuzovali jejich rozdílnému postavení – jeden byl diplomat, druhý voják.⁸⁹ O Booh-Boohovi se navíc říkalo, že s později zavražděným prezidentem Rwandy Habyarimanou jej pojilo přátelství, a tak ve svých reportech nemohl, anebo nechtěl být objektivní. Zejména jeho návštěva u prezidenta o Velikonocích v roce 1994 vznášela otázky ohledně jeho neustrannosti. Generál Dallaire tehdy tuto skutečnost tušil a snažil se Booh-Booha přesvědčit, aby od návštěvy prezidenta upustil, že tento čin bude ze strany povstalců a umírněných brán jako stranění prezidentovi. Booh-Booh však opáčil, že se s Habyarimanou zná ještě z dob, kdy byl ministrem zahraničí Kamerunu, tudíž dokáže velmi dobře odhalit jeho úmysly, a že návštěvu podniká pouze za účelem zjištění dodatečných informací. Hned druhý den podala RPF oficiální stížnost na Booh-Boohovu neustrannost. Tato skutečnost pak přirozeně zhoršila důvěryhodnost UNAMIR v očích RPF.⁹⁰

A tak zatímco Booh-Booh neviděl situaci ve Rwandě nijak zvlášť dramaticky, Dallaire měl zlou předtuchu o tom, že se stane něco tragického, již dlouho před oficiálním začátkem krveprolití. Řeč je o osudném telegramu, který je dodnes považován za „Alfu“ celé rwandské genocidy, za ten moment, kdy se dalo celé katastrofě předejít. Sám Karel Kovanda mnohokrát říkal, že se jej během dalších let novináři ptali, zdali by RB jednala jinak, kdyby tenkrát byla bývala věděla. On sám na to odpovídal velice pragmaticky, a to: „Kdyby telegram byla znala, byla by RB alespoň měla šanci něco udělat. Alespoň šanci.“⁹¹

Dallaire poslal onen inkriminovaný telegram 11. ledna 1994. Reportoval v něm do DPKO v New Yorku, že podle informací od jeho informátora organizace Interahamwe vycvičila již 1700 mužů, z toho posledních tři sta od doby, co na místo přijeli pracovníci

---

⁸⁹ Des Forges, A. *Leave none to tell the story. Genocide in Rwanda*. 1. vydání. New York: Human Rights Watch, 1999, s. 948.

⁹⁰ Dallaire, R. *Podat ruku ďáblovi. Příběh poslední genocidy 20. století*. 1. vydání. Praha: Malvern, 2014, s. 203.

⁹¹ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 48.

UNAMIR. Jejich výcvik byl zaměřen především na disciplínu, zacházení se zbraněmi a výbušninami, taktiku a boj zblízka. Dallaire dále v telegramu uvedl, že Interahamwe se rozmisťují v Kigali po menších skupinách, sestavují seznamy Tutsiů a jsou schopni jich zabít až tisíc během 20 minut. Mají tajné místo, na kterém shromažďují zbraně, aby s nimi mohli v příznačnou dobu udeřit. Informátor byl ochoten toto místo Dallairovi ukázat. Vzhledem k faktu, že Dallaire nebyl o pravdivosti informací zcela přesvědčen, poslal jednoho ze svých důstojníků, aby informaci o ukrytých zbraních prověřil. Ukázala se jako přesná.⁹²

Dallaire žádal o povolení zakročit, odhalit sklad ilegálních zbraní a zároveň o ochranu svého informátora, který chtěl mít od Sekretariátu záruku ještě předtím, než jim poskytne více informací. Nic se však nestalo. Následující den obdržel Dallaire zprávu od jistého Iqbala Riza, který psal jménem Kofiho Annana, že mandát UNAMIR operaci k odhalení skladu ilegálních zbraní neumožňuje, a nařídil Dallairovi, aby informace získané od zdroje prodiskutoval s Habyarimanou a dále informoval velvyslance Belgie, Francie a Spojených států. Dále uvedl, že OSN nemůže informátorovi nabídnout ochranu. To bylo vlastně vše. Informátor se ochrany nedočkal ani od žádného ze spojenců a tak přestal UNAMIR podávat informace. Následný sled událostí se seběhl velmi rychle. Po sérii několika ozbrojených přepadení a vražd psal Dallaire na začátku února do New Yorku, že „můžeme očekávat častější a násilnější demonstrace, více granátů a ozbrojených útoků na etnické a politické skupiny a dost možná i na sídlo UNAMIR. Každý den prodlení a otálení s možným zásahem bude mít za následek neustále se zhoršující bezpečnostní situaci, která může v konečném důsledku vést k neschopnosti UNAMIR vykonávat svůj mandát, a to ve všech aspektech“.⁹³

Dallaire zaslal do Sekretariátu ještě dalších 5 zpráv, ve kterých naléhal, že je nutné ve Rwandě nějak zasáhnout. Pravdou však zůstává, že nebyl vyslyšen. Na tomto místě je důležité zmínit také fakt, že Dallairovy reporty se od těch Booh-Boohových značně lišily. Zatímco obsah Dallairových zpráv byl skutečně alarmující, Booh-Booh byl mnohem zdrženlivější. Například během února 1994, kdy došlo ve Rwandě k prvním vraždám ze strany radikálních Hutuů a Interahamwe, Booh-Booh reportoval do New Yorku, že neexistuje žádný důkaz, že tyto útoky byly etnicky motivované. Sekretariát tedy dostával dvojí zprávy a bylo pouze na něm, kterým z nich bude přikládat větší váhu.

---

⁹² Des Forges, A. *Leave none to tell the story. Genocide in Rwanda*. 1. vydání. New York: Human Rights Watch, 1999, s. 203-204.

⁹³ Tamtéž, str. 222.

A bohužel pro Rwandu, preferoval zprávy Booh-Booha. A vzhledem k naprosto pasivnímu mandátu UNAMIR se Dallairovy predikce později ukázaly jako pravdivé. Nicméně ani tak se Sekretariát stále k ničemu neměl. Generální tajemník se poté, co Dallairovi nedovolil použití zbraní, snažil situaci „řešit“ přes Habyarimanu. A přestože po několika pokusech bylo jasné, že rozhovory s ním absolutně nikam nevedou, Ghálí odmítl zatlačit na Sekretariát, aby posílil mandát UNAMIR, jelikož se domníval, že Spojené státy by byly beztak proti. Na začátku března 1994 také odmítl žádost Dallaira o poskytnutí dalších vojáků.⁹⁴ Těžko spekulovat o tom, co vedlo Ghálího a potažmo celý Sekretariát k tomu, aby před evidentní hrozbou blížící se katastrofy tak příkře zavíral oči. Záhada se ztraceným telegramem, který RB od Sekretariátu nikdy neobdržela, zůstala nevyřešena. Nejpravděpodobnější se jeví varianta, že Sekretariát podcenil jeho význam a tak jej RB prostě nepředložil.⁹⁵ Chování generálního tajemníka však samo o sobě vyvolávalo jistý údiv. Měl jasné indicie, a přesto nezasáhl. O mnoho let později, když se otázka Rwandy stala předmětem zkoumání a vyhodnocování (podrobnému zhodnocení mise UNAMIR se budeme věnovat v další kapitole), byla svalována vina na všechny strany.

Sám Ghálí se o situaci ve Rwandě vyjádřil mnohokrát a pokaždé se hájil tím, že na počátku 90. let bylo ustaveno velké množství peacekeepingových operací a pro OSN bylo v podstatě nemožné operovat na všech místech najednou ve stejně intenzivní míře. V rozhovoru pro americkou nezávislou organizaci Public Broadcasting Service v roce 2004 řekl, že když v lednu 1992 přebíral funkci generálního tajemníka OSN, dostal od stálých členů RB (mimo Rusko, které mělo v té době odlišné problémy, a to zejména rozpad Sovětského svazu) jasnou zprávu: „Nyní jste novým generálním tajemníkem OSN. Žádáme Vás o přípravu nové Organizace spojených národů, která se postará o všechny problémy v období po studené válce.“⁹⁶ Problémů, které vyvstaly po konci studené války, bylo skutečně pozhnaně, v tom měl Ghálí pravdu. OSN operovala v Kambodže, Somálsku, Angole, Salvadoru, na Kypru, na hranici mezi Pákistánem a Indií a dle jeho slov byla určitým způsobem přetížena velkým počtem mírových operací.

---

⁹⁴ Des Forges, A. „*Leave none to tell the story*“. *Genocide in Rwanda*. Human Rights Watch, USA 1999, str. 246, dostupné z WWW: <https://www.hrw.org/reports/pdfs/r/rwanda/rwanda993.pdf>

⁹⁵ Kovanda, K. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, Vol. 39, No. 3, s. 48.

⁹⁶ Public Broadcasting service, *Interview Boutros Boutros Ghálí* [online]. Boston: Public Broadcasting service [cit. 2016-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/interviews/ghali.html>

Rwanda byla v té době považována za operaci druhé třídy – jelikož se jednalo o malou zemi uprostřed Afriky a OSN zde měla přítomny jednotky pro vyjednávání a plnění mírových dohod z Arushy, všichni v OSN byly přesvědčeni o tom, že celý problém bude snadno a rychle vyřešen. Nicméně, Ghálí viděl jako hlavní problém v otázce Rwandy Spojené státy, respektive rozhodnutí prezidenta (PDD, Presidential Decision Document), kde Spojené státy deklarovaly, že se nebudou zapojovat do žádné mírové operace, pokud v dané oblasti nebude mír, pokud se nebude vědět, jak dlouho je zde potřebná jejich přítomnost a pokud to nebude v zájmu Spojených států. Tímto prohlášením se dle Ghálího Spojené státy vrátily do doby studené války a politiky nezasahování a neválčení. Když byl Ghálí dotazován na zprávy, které dostával od Dallaira a Booh-Booha z Rwandy, reagoval, že v dané době to nebylo nic neobvyklého, že Sekretariát dostával denně tisíce telegramů z celého světa. Stejně reagoval i na otázku ohledně onoho osudového telegramu z 11. ledna 1994, dodal však, že se na úroveň generálního tajemníka nikdy nedostal. Přiznal však, že v otázce Rwandy a Dallairových telegramů měl být obezřetnější a razantněji reagovat. Svůj podíl viny v otázce Rwandy přiznal. Jeho největší chybou prý bylo, že nebyl schopen přesvědčit Radu bezpečnosti, aby zasáhla, a že si hned na začátku neuvědomil závažnost situace.⁹⁷

Na Ghálího působení v roli generálního tajemníka však existují i jiné názory. Zejména tehdejší prezident Spojených států Bill Clinton jej vinil z naprostého selhání při mírové operaci v Somálsku. Ghálí byl kritizován také za prioritizování tehdejších probíhajících operací. Při návštěvě Sarajeva v době krveprolití na Balkáně údajně rozzuřil místní občany prohlášením, že jim může ukázat 10 jiných oblastí, kde jsou problémy daleko horšího rázu než u nich. Kritika za Rwandu byla však mnohem větší, zejména z důvodu dovážení zbraní do země v době jeho ministerského postu a také za to, že si jako svého zvláštního zástupce ve Rwandě zvolil již zmiňovaného Jacquese Booh-Booha. Ten byl již tehdy známý jako sympatizant Hutuů, kteří celý masakr zinicovali. Navíc, jak již bylo řečeno výše, preferoval jeho zprávy před těmi Dallairovými, jelikož byly optimističtější.

---

⁹⁷ Public Broadcasting service, *Interview Boutros Boutros Ghálí* [online]. Boston: Public Broadcasting service [cit. 2016-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/interviews/ghali.html>

A tak, když začalo krveprolití, Ghálí nezačal okamžitě jednat a hledat pomoc u evropských zemí pro posílení mandátu mise UNAMIR, protože v podstatě ani pořádně nevěděl, co se děje.⁹⁸

Kofi Annan bývá často kritizován za to, že se ještě jako vedoucí DPKO obětí rwandské genocidy nikdy neomluvil. Připustil, že dostatečně nevyhodnocoval zprávy od generála Dallaira a nepřikládal jim takovou váhu, jakou měl (i když jako Ghálí se často bránil tím, že do sekretariátu chodilo denně několik tisíc zpráv, tudíž jejich vyhodnocování bylo velmi obtížné), stejně jako to, že OSN nebyla na zkázu ve Rwandě vůbec připravena a její povědomí o této zemi a jejích historických kořenech bylo skutečně nedostačující. Nikdy se nesnažil zdiskreditovat generála Dallaira, vždy oceňoval jeho morální odvalu a odhodlání pomoci. Přes to všechno se však nikdy nikomu oficiálně neomluvil.⁹⁹

3.4 Generál Roméo Dallaire

O generálu Romeu Dallairovi jsme se již několikrát zmínili v předchozích kapitolách, zejména ve vztahu k Sekretariátu OSN. Jakožto vrchní velitel mise UNAMIR měl povinnost reportovat do New Yorku o veškerém dění ve Rwandě, a také tak činil. Že některé jeho telegramy (zejména když žádal o posílení mandátu a povolení možnosti zasáhnout) nepadly v centrále OSN na úrodnou půdu, je také politováníhodným faktem.

Sám Dallaire se z hrůzných zážitků, kterých byl ve Rwandě svědkem, dlouho vzpamatovával, dokonce se hned po svém návratu zpět do Kanady pokusil o sebevraždu. O svém působení ve Rwandě napsal v roce 2004 knihu s názvem „Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity on Rwanda“ (česky vyšla v roce 2014 pod názvem „Podat ruku ďáblu: Příběh poslední genocidy 20. století“), kterou pojal jako svědectví o všech hrůzách, které během své mise zažil. Kniha byla věnována nejen tisícům Rwand'anů, kteří během genocidy přišli o život, ale i čtrnácti vojákům mise, kteří pod jeho velením zahynuli při výkonu služby. Dallaire v knize kritizoval zejména jednání OSN, která mu zamítla požadavky na navýšení množství vojáků a vojenských kapacit. Byl přesvědčen o tom, že pokud by UNAMIR dostal možnost angažovat se i pomocí zbraní, nemuselo ve

---

⁹⁸ The Telegraph. *Boutros Boutros-Ghali, UN Secretary General – obituary* [online]. London: The Telegraph [cit. 2016-03-12]. Dostupné z <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/12159992/Boutros-Boutros-Ghali-UN-Secretary-General-obituary.html>

⁹⁹ The Guardian. *Interventions: A Life in War and Peace by Kofi Annan - Review* [online]. London: The Guardian [cit. 2016-04-30]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/books/2012/nov/15/interventions-kofi-annan-review>

Rwandě zemřít tolik lidí. Zároveň však jedním dechem dodával, že hlavní odpovědnost za rwandskou genocidu měli v první řadě ti Rwandané, kteří ji iniciovali a následně páchali. Dále vinil Francii, že nejprve se vůbec nechtěla ve Rwandě angažovat, následně dorazila až v době, kdy krveprolití běsnilo v nejvyšší míře, a poté ve své operaci Turquoise chránila pachatele genocidy namísto obětí. Stejný podíl viny měl podle něj i další ze stálých členů RB, Spojené státy, které se po nezdaru v Somálsku odmítly ve Rwandě plně angažovat, a jejich jedinou činností v této misi byla humanitární pomoc uprchlíkům. Selhání Francie a Spojených států pak bylo podle Dallaira mnohem závažnější než následné selhání OSN a Belgie. On sám pak přiznával svou vinu v tom, že nebyl schopen přesvědčit mezinárodní společenství o tom, že tato malá, chudá a přelidněná zemička jménem Rwanda a její obyvatelstvo stojí za záchranu.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Dallaire, R. *Podat ruku ďáblovi. Příběh poslední genocidy 20. století*. 1. vydání. Praha: Malvern, 2014, s. 472 – 473.

4 ZHODNOCENÍ MISE UNAMIR

Bezprostředně po skončení genocidy, jejíž katastrofální následky zde netřeba znovu opakovat, se začaly objevovat hlasy, které volaly nejen po okamžitém potrestání hlavních strůjců genocidy, ale také po prošetření celé této tragédie. Vzniklo proto několik komisí, které se snažily celou situaci podrobně a hlavně objektivně zmapovat a následně určit, která ze zúčastněných stran nese největší podíl viny. Nešlo však pouze o to ukázat na někoho prstem a svalit na něj vinu, už jen proto, že OSN tvoří mnoho států z celého světa. Dokumenty, které hodnotící komise sepsaly, měly posloužit také k preventivním účelům, tedy aby se svět z rwandské genocidy poučil a v budoucích peacekeepingových misích, ať už v Africe či jinde ve světě, k podobným selháním nedocházelo.

V následujících kapitolách si probereme jednak zhodnocení mise samotnou OSN (Carlssonův report), zhodnocení mise odborníky (Panel IPEP) a uvedeme také vlastní hodnocení mise, ve kterém porovnáme závěry obou dokumentů a pokusíme se aplikovat úspěšnost mise UNAMIR na kritéria úspěšnosti misí dle Diehla a Druckmana, které jsme definovali v podkapitole 1.3.

4.1 Zhodnocení mise UNAMIR Organizací spojených národů

Počátkem roku 1995 vznikl v rámci DPKO tzv. Lessons Learned Unit (česky „Útvar pro lekce z praxe“), který vypracoval zprávy k vybraným neúspěšným misím, mezi nimiž byla i Rwanda. Tak vznikl „Comprehensive report on Lessons-Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR) October 1993-April 1996“, česky zkráceně Zpráva o lekcích ze Rwandy. Tato zpráva, čítající kolem sedmdesáti stránek, obsahovala 43 doporučení, která měla zamezit opakování rwandské tragédie a zároveň zlepšit fungování všech dalších peacekeepingových misí. Zpráva trochu překvapivě neviděla hlavní pochybení v selhání mise UNAMIR, ale naopak říkala, že mise pro ochranu rwandského obyvatelstva nemohla udělat více. Pro případy ochrany civilistů zpráva navrhovala ustavení skupiny pro podporu lidských práv. Celkově se tak zpráva o lekcích ze Rwandy jeví spíše jako obhajoba OSN, proč v dané situaci nejednala, než jako zpráva hledající opatření, aby k těmto situacím v budoucnu nedocházelo.¹⁰¹

Další zpráva pak vznikla o 4 roky později. V roce 1999 jmenoval tehdejší generální tajemník, ghanský diplomat Kofi Annan, jenž v době rwandské genocidy

---

¹⁰¹ Bureš, O. *Operace na udržení míru OSN*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 78-79.

zastával post šéfa Oddělení peacekeepingových operací, nezávislou komisi, která měla za úkol důkladně prozkoumat roli celé OSN ve Rwandě v období od října 1993 do července 1994 a následně předložit Annanovi zprávu se zhodnocením, k jakým závěrům došla. O svém záměru jmenovat nezávislou komisi informoval Annan RB ve svém dopise ze dne 18. března 1999 (S/1999/339). Rada ve své odpovědi vyjádřila podporu takovéto iniciativy. V květnu 1999 pak Annan jmenoval členy této komise, kterými byli Han Sung-Joo (bývalý vicepremiér a ministr financí Jižní Koreje), Rufus M. Kupolati (bývalý generálporučík nigerijské armády) a dva speciální poradci, Elinor Hammarskjöld (bývalá ministryně zahraničních věcí Švédska a vzdálená příbuzná Daga Hammarskjölda, který zastával funkci generálního tajemníka OSN v letech 1953-1961) a Lee Shin-Wha (profesorka politologie a mezinárodních vztahů na univerzitě v Jižní Koreji). Předsedou komise jmenoval Annan bývalého švédského předsedu vlády, Ingvara Carlssona.¹⁰² Dle svého předsedy byl dokument znám i pod názvem Carlssonův report. Oficiální název reportu zněl „Report nezávislé komise k akcím Organizace spojených národů během genocidy ve Rwandě v roce 1994“.

Report měl pro svůj přezkum k dispozici veškeré archivní dokumenty OSN, které souvisely s rwandským konfliktem, včetně veškerých souvisejících vládních i nevládních materiálů. Na počátku září si komise pozvala také všechny země, jejichž vojáci se účastnili mise UNAMIR po dobu jejího mandátu, aby i ony poskytly informace ke rwandskému konfliktu. Report obsahoval mimo jiné i popis všech relevantních situací a akcí, které konfliktu předcházely, a to od podepsání mírových dohod z Arushy až po konec mandátu mise. Zpráva detailně popisuje i onen stěžejní telegram generála Dallaira Sekretariátu ze dne 11. ledna 1994. Ten se měl oficiálně dostat do několika oddělení, avšak jeho zástupci tehdy komisi řekli, že se jim do rukou nikdy nedostal. Po popisu průběhu celého konfliktu a vyhodnocení celé situace dospěl report k závěru, že OSN v období před a během rwandské genocidy jednoznačně selhala jako celek hned v několika aspektech. Příčinu tohoto selhání viděl report zejména v nedostatku zdrojů a dále také v naprostém nedostatku vůle členských zemí OSN se situaci ve Rwandě postavit čelem a snažit se ji efektivně vyřešit. Za naprosto nedostačující označil report také mandát mise UNAMIR, která byla zcela nepřipravena čelit takové tragédii, která

---

¹⁰² Council on Foreign Relations. *UN Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda* [online]. New York: Council on Foreign Relations [cit. 2016-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.cfr.org/rwanda/un-report-independent-inquiry-into-actions-united-nations-during-1994-genocide-rwanda/p24243>

ve Rwandě nastala. A ani po jasných indiciích nebyly orgány OSN schopny tento mandát upravit a stále trvaly na tom, že se jedná o mírovou misi dle kapitoly VI Charty OSN.

Za klíčový moment, kdy se projevila neschopnost mandátu UNAMIR, považoval report vypuknutí genocidy. UNAMIR byl zcela neakceschopný a paralyzovaný a v prvních dnech jen přihlížel tomu, co se kolem děje. Rozhodnutí a rezoluce, která následně RB začala v souvislosti s mandátem UNAMIR vydávat, byla naprosto nedostačující a neodpovídala vážnosti situace. Jakoby RB vůbec netušila, co se kolem děje a jak se má zachovat. Za stěžejní bod celé tragédie považoval report také nedostatek politické vůle členských států poskytnout misi UNAMIR materiální a personální zdroje. A když bylo následně schváleno zvýšení počtu členů mise na 5 500, trvalo týdny, než se do Rwandy nějaká delegace vůbec dostala. UNAMIR neselhal pouze v ochraně civilistů, ale také v ochraně politických činitelů, kteří hráli stěžejní roli při implementaci mírových dohod z Arushy. Za velkou chybu považoval report také roli Rwandy jako nestálého člena RB, jenž na počátku zastupoval Habyarimana. Poslední část reportu obsahuje 14 doporučení, která by měla OSN při ustavování peacekeepingových misí dodržovat. Především se jedná o vytvoření akčního plánu na prevenci genocidy, do kterého budou zahrnuty všechny orgány OSN. Při ustavování peacekeepingových misí by měla být vzata v potaz všechna kritéria dané operace, aby byl mandát soběstačný a akceschopný. Všechny orgány OSN spolu musí úzce spolupracovat a navzájem se o všem informovat. Poslední bod doporučení říká, že OSN by měla uznat svou část odpovědnosti za situaci ve Rwandě s tím, že neudělala vše pro to, aby genocidě zabránila.¹⁰³

4.2 Zhodnocení mise UNAMIR odborníky Panelu IPEP

Pro zhodnocení mise UNAMIR byla ustavena také komise odborníků mimo OSN, kteří měli stejný úkol jako Carlssonův report, a sice objektivně posoudit, o čí selhání se jednalo, a následně vydat doporučení pro další mise. Panel zvaný IPEP (International Panel of Eminent Personalities) vznikl v roce 1997 pod záštitou OAU a počátkem července roku 2000 představil na summitu v Lomé svou závěrečnou zprávu s názvem „International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide

---

¹⁰³ Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda, 15. 12. 1999, dostupné z WWW: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20S19991257.pdf>

in Rwanda and Surrounding Events“.¹⁰⁴ Zatímco Carlssonův report se zaměřoval výhradně na odpovědnost OSN, IPEP disponoval širokým mandátem k přezkumu celé situace, která vedla k porušení úmluvy o genocidě, a měl navrhnout nápravná opatření s cílem zabránit jejímu opakování. Panel měl celkem sedm členů. Jeho předsedou byl Quett K. T. Masire (diplomat a bývalý prezident Botswany), dalšími členy pak Amadou Toumani Touré (politik a pozdější prezident Mali), Lisbet Palme (tehdejší předsedkyně UNICEF ve Švédsku), Ellen Johnson Sirleaf (politická a pozdější prezidentka Libérie, je vůbec první ženou jmenovanou do této funkce na africkém kontinentě), Hocine Djoudi (bývalý alžírský velvyslanec v Paříži), Stephen Lewis (bývalý velvyslanec a stálý představitel Kanady při OSN) a P. N. Bhagwati (bývalý předseda nejvyššího soudu v Indii).¹⁰⁵

Na památku všech obětí genocidy dali členové Panelu pracovní název reportu „Rwanda – předcházení genocidy“. Zpráva byla mnohem obsáhlejší než Carlssonův report a čítala téměř 300 stránek. Stejně jako report obsahovala podrobný popis všech významným událostí, které se od počátku ustavení mise UNAMIR až do skončení genocidy udály. Předně měl Panel řádně prošetřit mírové dohody z Arushy v roce 1993, atentát na prezidenta Habyarimanu a následnou genocidu. Dodatečným úkolem pak bylo zanalyzovat, co mohly ostatní africké a neafrické vlády společně či samostatně udělat pro to, aby genocidu odvrátily. Panel se ztotožnil se závěry Carlssonova reportu, který považoval za hlavní problém genocidy selhání systému OSN jako celku. Uvádí však i jiné světové aktéry, kteří měli na tomto selhání velký podíl. Mezi ně řadí kromě Francie, Spojených států a Belgie také katolickou církev v čele s papežem, mezinárodní finanční instituce nebo média, byť je označuje za viníky nepřímé.

Francie byla hlavním zahraničním spojencem Rwandy od počátku 90. let a obchodním partnerem při dovozu zbraní. Panel ji viní z toho, že měla využít svého nezpochybnitelného vlivu na rwandskou politiku a vládu a zastavit jednoznačné popírání lidských práv již v samém zárodku. Panel se tedy neztotožnil s tvrzením francouzské vlády, že není za genocidu ve Rwandě ani v nejmenším odpovědná. Nejen, že při genocidě neudělala nic pro záchranu Tutsiů, ale dokonce i pomáhala Hutuům,

---

¹⁰⁴ Murray, R. The Report of the OAU's International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide in Rwanda and the Surrounding Events. *Journal of African Law*, 2001, Vol. 45, No. 1, s. 123-133.

¹⁰⁵ University of Pennsylvania. African Studies Center. *Rwanda: OAU Report, 07/07/00* [online]. Philadelphia: University of Pennsylvania [cit. 2016-04-12]. Dostupné z WWW: https://www.africa.upenn.edu/Urgent_Action/apic-070800.html

kteří masakry páchali, při jejich následném útěku do Zairu. Spojeným státům sice Panel vinu za genocidu nedává, nicméně uvádí, že záchrana Rwandy pro ně nebyla nijak důležitá a nezapadala do jejich plánů v mezinárodním měřítku. V souvislosti se Spojenými státy Panel zmiňuje i misi UNAMIR, kterou žádný jiný člen RB tak záměrně nepodkopával jako právě ony.¹⁰⁶ Co se týče Belgie, tak její vina je dle Panelu nezpochybnitelná. Jakožto dlouholetý kolonizátor Rwandy to totiž byla právě ona, kdo vzkřísil nenávist mezi Tutsii a Hutuy.

Katolická církev v čele s papežem nese dle Panelu také svůj podíl viny, neboť v době koloniálních časů zastávala ve Rwandě ústřední roli. Ještě před vypuknutím genocidy však nevypadala, že by ji oficiální rasismus ve Rwandě nějak pohoršoval a navíc spolu s kolonizátory zcela bez problémů spolupracovala. Když pak měl v roce 2000 papež omluvný projev, o Rwandě se ani slovem nezmínil, přestože rozhodně nebylo pozdě na to, aby tak učinil. Také média by měla být brána jako nepřímý viník genocidy, neboť dle reportu Panelu vypouštěla do světa zkreslené a mnohdy i nepravdivé informace. Jejich popis situací v táborech byl velmi nepřesný a informace o tom, jak Spojené státy pozitivně reagují na podporu mise UNAMIR a jak jsou připraveny pomoci uprchlíkům, také nebyly přesné. Dle Panelu nesou jistým nepřímým způsobem vinu také Světová banka a Mezinárodní měnový fond, které v případě Rwandy nebraly v potaz úzké propojení politiky a ekonomiky, což dle něj vedlo následně k ekonomické destabilizaci země po roce 1985.

Po podrobné analýze OAU Panel dospěl k závěru, že i ona ve svém jednání s genocidou značně selhala. Vyčítá jí zejména to, že přestože operovala ve Rwandě od roku 1990 a byla tedy přímým svědkem všeho, co se v zemi od té doby událo, nebyla schopna celou situaci nazvat genocidou. Panel ale jinak připouští, že OAU nemohla nikdy efektivně fungovat bez podpory mezinárodního společenství, které se jí ale v případě Rwandy bohužel nedostalo. Panel se ohledně absence mezinárodní podpory několikrát zmiňuje o tzv. slepém rasismu, tj. africké životy nemají takovou hodnotu jako jiné životy.¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ UNHCR. The UN Refugee Agency. *Rwanda: The Preventable Genocide International panel of eminent personalities* [online]. Geneva: UNHCR [cit. 2016-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.refworld.org/pdfid/4d1da8752.pdf>

¹⁰⁷ Murray, R. The Report of the OAU's International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide in Rwanda and the Surrounding Events. *Journal of African Law*, 2001, Vol. 45, No. 1, s. 129-130.

Panel tedy považuje tragédii ve Rwandě za selhání celého mezinárodního systému, v bodě 9.1 zprávy přímo uvádí: „Není pochyb o tom, že mezinárodní společenství věděla následující: že ve Rwandě se děje něco strašného, že jsou naplánovány činy ještě mnohem hrůznější, které jdou mnohem dále za rámec běžného násilí, a přesto svět stál na místě a nic neudělal.“¹⁰⁸ Na závěr obsahuje Report několik doporučení, která jsou založena na zásadách zakotvených v Chartě a několika následných deklaracích OAU. Doporučení jsou rozdělena na tři části a týkají se Rwandy jako takové, zbytku afrického kontinentu a mezinárodního společenství.

V případě Rwandy Panel doporučuje jejím občanům, aby společně pracovali na budování národní jednoty, bez ohledu na etnickou příslušnost a odlišné kulturní zvyky. Dále doporučuje zaměřit se na rozvoj vzdělávacího systému a škol a zejména uspořádat politický systém tak, aby byl založen na demokratických principech a dovést k odpovědnosti vůdce genocidy. V ostatních zemích afrického kontinentu doporučuje Panel zavést výuku o genocidě již od škol a Africké komisi OAU pro lidská práva navrhuje monitorovat porušování lidských práv po celé Africe. Mezi africkými a mezinárodními médii by mělo existovat lepší propojení a informovanost. V případě sestřelení letadla s prezidenty Habyarimanou a Ntaryamirou by mělo být provedeno nezávislé vyšetřování nevládní Mezinárodní komisí právníků.¹⁰⁹

4.3 Vlastní zhodnocení úspěšnosti mise

V této kapitole provedeme vlastní zhodnocení úspěšnosti mise, s porovnáním hlavních závěrů Panelu odborníků IPEP a Carlssonova reportu, sestaveného OSN na žádost Kofiho Annana. Přidáme vlastní názor na celkový průběh mise UNAMIR a chování jednotlivých aktérů, tedy co OSN mohla, případně měla udělat jinak pro zvýšení její úspěšnosti, případně zdali nějakým způsobem nepochybil také generál Roméo Dallaire ve svém velení. Závěrem této kapitoly aplikujeme teorii peacekeepingu na mandát mise a provedeme její analýzu z hlediska kritérií úspěšnosti, která jsme definovali na začátku této práce. V závěru práce provedeme zhodnocení úspěšnosti mise na základě kritérií dvojice Diehl a Druckman.

---

¹⁰⁸ UNHCR. The UN Refugee Agency. *Rwanda: The Preventable Genocide International panel of eminent personalities* [online]. Geneva: UNHCR [cit. 2016-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.refworld.org/pdfid/4d1da8752.pdf>

¹⁰⁹ Murray, R.: The Report of the OAU's International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide in Rwanda and the Surrounding Events. *Journal of African Law*, Vol. 45, No. 1. 2001. p. 123-133

Pokud si znovu podrobně projdeme všechny informace a dokumenty, které jsou k průběhu rwandské genocidy k dispozici, je patrné, že se jednalo o obrovskou tragédii, která nemá v novodobé historii obdoby. Bohužel se však jedná o selhání v mezinárodním měřítku a o to je celá situace závažnější. Je nezpochybnitelné, že OSN v tomto případě selhala jako celek. Je sice mezinárodní organizací, která má zajišťovat mezinárodní mír a budovat jej, avšak v případě Rwandy zcela vypadla ze své role mírotvorce. Rada bezpečnosti, jejíž rezoluce jsou závazné pro všechny členské státy, jakoby zamrzla na mrtvém bodě. Její naprostá neschopnost učinit v dané věci jakékoliv rozhodnutí byla skutečně tristní. Osobně bych viděl jako její největší problém pět stálých členů a jejich právo veta, které v případě Rwandy způsobilo jednoznačně mnohem více škody než užítku. A bohužel i zde někteří ze stálých členů ukázali, že jejich mezinárodní priority rozhodně neleží ve Rwandě. Jakkoliv se může zdát pochopitelné rozhodnutí Spojených států neinterventovat po debaklu v Somálsku, mají, dle mého názoru, jako stálý člen RB vůči ostatním zemím uvnitř i mimo OSN jistou zodpovědnost. Stejně tak Francie, která jako největší obchodní partner Rwandy a z tohoto pohledu i její západní spojenec, měla jednoznačně využít svůj potenciál velkého vlivu na politické špičky. To se však nestalo. Abychom však nesvalovali vinu jen na stálé členy RB, je třeba si uvědomit, že i její nestálí členové mají jistý vliv a jsou schopni činit důležitá rozhodnutí. I toto však v případě Rwandy selhalo. Nestálí členové se místo konstruktivního jednání rozdělili na několik skupin, které měly zcela odlišný názor na vyřešení stávajícího stavu, a společně nebyli schopni dosáhnout konsensu.

Kdo však mohl situaci utnout již v jejím zárodku, byl Sekretariát v čele s generálním tajemníkem Ghálím. Kdyby přikládal větší míru důležitosti zprávám generála Dallaira již v lednu 1994, tedy tři měsíce před propuknutím genocidy, mohla se celá záležitost vyvíjet zcela odlišně. Nedá se nyní s určitostí říci, že by bylo genocidě plnou měrou zabráněno, ale její následky mohly být prokazatelně mírnější. Sekretariát však přikládal větší váhu zprávám Booh-Booha, jelikož to bylo prostě jednodušší a nevyžadovalo to žádný přímý zásah. Osud telegramu z 11. ledna se nikdy nepodařilo objasnit. Když už tedy OSN genocidě nezabránila, mohla se alespoň následně pokusit zmírnit její dopady. Okamžité posílení mandátu mise UNAMIR mělo být samozřejmostí, RB však zcela nepochopitelně rozhodla o pravém opaku, přestože měla od Dallaira přímý požadavek na zaslání dalších posil. Postava Dallaira je v celém příběhu Rwandy symbolem odvahy a loajality, ale bohužel také symbolem bezmoci a beznaděje. Těžko mu však lze něco vyčítat, mise UNAMIR byla od samého počátku koncipována jako mise

mírová, dle Kapitoly VI Charty OSN bez možnosti použití zbraní. Navíc na počátku genocidy čítala pouze necelých pět set vojáků, se kterými měla chránit životy sta tisíců lidí, což byl úkol nelehký a v podstatě i nemožný. Pokud bychom měli porovnat Panel IPEP s Carlssonovým reportem, pravděpodobně bychom se více ztotožnili se závěry Panelu IPEP. Ten se snaží jít více do hloubky věci a nesvalovat vinu za genocidu pouze na OSN a její orgány, ale jistá pochybení vidí i u ostatních aktérů, jako byla média, OAU či jednotlivé západní mocnosti (byť ty lze do jisté míry brát jako pochybení OSN, neboť Francie a Spojené státy jsou stálými členy RB a jejich veto znamená zablokování celého systému hlasování). Většina hlavních aktérů rwandské tragédie bezprostředně po jejím skončení, či několik let poté, zpytovala své svědomí a za svá selhání se omluvila. Bývalý americký prezident Bill Clinton se omluvil za rozhodnutí své vlády v době genocidy na návštěvě Rwandy v roce 1998¹¹⁰, také vrchní představitelé Francie a Belgie uznali svá pochybení. Životy osmi set tisíc obětí to však již nikdy nevrátí.

---

¹¹⁰ CBS News. *Text of Clinton's Rwanda Speech* [online]. New York: CBS News [cit. 2016-04-15]. Dostupné z WWW: <http://www.cbsnews.com/news/text-of-clintons-rwanda-speech/>

ZÁVĚR

Závěrem této práce provedeme zhodnocení úspěšnosti mise na základě kritérií dvojice Diehl a Druckman. Ti se od počátku shodují na tom, že je všeobecně velmi složité určit, zdali byla mise úspěšná či nikoliv. Zejména vymezení kritérií jako takových považují za poměrně obtížnou záležitost. Dalším důležitým bodem je fakt, že kritéria a jejich úspěšnost jsou vždy těžko aplikovatelná na všechny aktéry mise. Úspěch či neúspěch je dán úhlem pohledu jednotlivých stran konfliktu – co jeden považuje za úspěch, druhý tak brát nemusí a naopak.

Diehl a Druckman si nejprve identifikovali 3 skupiny indikátorů, které mají na průběh konfliktu největší vliv, a následně jim z definic v těchto skupinách vyšla 4 základní kritéria. Ta se v této části kapitoly pokusíme aplikovat na misi UNAMIR.

První kritérium jsou tzv. core peacekeeping goals, tedy že úspěšnost mírové mise závisí na její schopnosti snížit počet násilných incidentů v postižené oblasti, zabránit rozšíření konfliktů za hranice území a přispět k vyřešení konfliktu. V případě Rwandy je evidentní, že většina core peacekeeping goals splněna nebyla. Schopnost snížit počet násilných incidentů v případě Rwandy rozhodně naplněna nebyla, s počtem přibývajících dní se agresivita strůjců genocidy ještě stupňovala a počet incidentů v postižené oblasti den ode dne rapidně stoupal. Od dubna do června 1994 bylo zavražděno přes 800 000 lidí, některé údaje uvádí až milion obětí, což konflikt ve Rwandě řadí mezi nejrychlejší genocidy 20. století. A to i přesto, že v zemi byla již v červnu 1993, tedy téměř rok před vypuknutím masakru, ustavena pozorovatelská mise, která měla dohlížet na hranici mezi Rwandou a Ugandou. Mírová mise UNAMIR pak byla ustavena v říjnu 1993, měla tedy dostatečně dlouhou dobu na to, aby tragédii zabránila. Bohužel se tak nestalo. Jedním z hlavních příčin selhání ještě před vypuknutím konfliktu je dle mého názoru i fakt, že všichni pozorovatelé a následně i vojáci nevěděli o zemi, kam byli vysláni, po svém příjezdu zhola nic. Tuto skutečnost kritizoval i sám velitel mise, generál Roméo Dallaire. Zabránit rozšíření konfliktu za hranice území Rwandy se také nepodařilo, jelikož civilisté prchali ze země do sousedních států, kam byl následně operací Turquoise umožněn útek i hutuským vrahům, kteří zde následně začali budovat své milice, terorizovat obyvatelstvo a bránit jim v návratu zpět do Rwandy. Situaci ve Rwandě se nedařilo stabilizovat ani dlouho poté, co genocida skončila. Navíc, v současné době zemi vládnou příslušníci Tutsiů, takže došlo pouze k „prohození“ vládnoucích etnik – místo Hutuů byli na většinu klíčových vládních míst dosazeni Tutsiové (např. současný prezident Paul Kagame je

příslušníkem Tutsiů nebo ministryně zahraničních věcí Louise Mushikiwabo). Je zde tedy stále hrozba vypuknutí nového konfliktu.

Druhé kritérium říká, že na úspěšnost mírové mise je možné nahlížet z krátkodobého a dlouhodobého hlediska. Pokud toto aplikujeme na Rwandu, je třeba si nejprve určit, co považujeme v daném případě za krátkodobé a co za dlouhodobé hledisko. Pokud se zaměříme čistě na splnění mandátu, pak jej mise UNAMIR rozhodně nesplnila. Zde se musíme opět vrátit o rok zpět, tedy do června 1993 a k ustavení mise UNOMUR, jejímž hlavním úkolem bylo monitorovat hranici mezi Rwandou a Ugandou a zejména zabránit přílivu zbraní a vojenského arzenálu do Rwandy. V tomto ohledu však mise selhala a následné ustavení UNAMIR uklidnění situace rozhodně nepřineslo. Z dlouhodobého hlediska bychom za mírný úspěch mohli považovat alespoň to, že rwandská genocida měla vliv na přehodnocení fungování celého OSN a zejména procesu rozhodování v rámci Rady. Právo veta stálých členů bylo upraveno na zdržení se hlasování, aby nedocházelo k blokování důležitých rozhodnutí. Navíc byl roku 1994 ustaven Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR), před nímž měli stanout všichni, kteří se jakýmkoliv způsobem na genocidě podíleli. Procesy jsou samozřejmě velmi časově náročné, některé osoby jsou navíc stále hledány. Mezi nimi například Augustine Bizimana, bývalý rwandský ministr obrany a velvyslanec, účastníci se zasedání RB. Zmizel v roce 1994 z New Yorku, i s bankovním kontem své delegace a nikdo neví, kde se dodnes skrývá. Do roku 2009 stanuly před tribunálem asi dvě třetiny obviněných. Co se týče uklidnění situace, z dlouhodobého hlediska se nedá říci, že by k ní v měsících následujících po ukončení genocidy došlo. K pronásledování Tutsiů docházelo i nadále.

Kritérium tři říká, že mírové mise dohlížejí na řádný průběh voleb a demokratizaci společnosti. V případě Rwandy měly tuto skutečnost zajišťovat mírové dohody z Arushy, které měly Rwandu dovést k novým volbám a demokratizaci politického systému. Nicméně plnění dohod se hned od počátku příliš nedařilo, byť byla ustavena přechodná vláda a předpokládalo se, že budou vyhlášeny nové řádné a demokratické volby. To ale nikdo netušil, že celý spor vygraduje v masové vraždění. Po skončení genocidy byl do funkce prezidenta Rwandy zvolen Pasteur Bizimungu, viceprezidentem se stal Paul Kagame, někdejší velitel RPF. Už od počátku se však mluvilo o tom, že Bizimana byl pouze nastavenou figurkou a zemi fakticky ovládal právě Kagame. Navíc, již od samého počátku mandátu jejich působení v čele státu nefungovalo, zejména jejich rozdílné názory na uprchlíky. Nakonec v roce 2000 Bizimungu rezignoval a do čela státu se postavil právě Kagame. Názory na něj se různí, jedni říkají, že jeho

vláda nemá s demokratizací země nic společného a že je pouze tyranem, který využil tragické historie Rwandy, jiní jej chválí za jeho program pro rozvoj Rwandy, který má naplánován do roku 2020. Například Bill Clinton jej nazval „jedním z největších vůdců naší doby“.¹¹¹ Na druhou stranu, mnozí dodnes tvrdí, že to byl právě on, kdo stál za pádem letadla s prezidenty Habyarimanou a Ntaryamirou a že jen vyčkával na vhodnou příležitost, kdy se bude moci stát prezidentem a Rwandu ovládat. Nicméně, vina se mu nikdy neprokázala a navíc dubnový atentát zůstává dodnes nevyřešen.

Poslední, čtvrté kritérium říká, že mise dohlíží na odzbrojení a následnou ochranu lidských práv. V případě Rwandy opět velmi složité jednoznačně posoudit. O odzbrojení v době genocidy nemůže být řeč. Navíc byla Rwanda již dlouho před tím zásobována zbraněmi ze strany Egypta a potažmo i Francie. Ochrana lidských práv byla po genocidě jistým způsobem zavedena, mimo jiné k ní vyzýval Panel IPEP ve svém reportu a apeloval zejména na OAU. Navíc je otázkou, jak je na tom Rwanda dnes, co se zbraní týče. To totiž nikdo nedokáže s určitostí říci.

Všechna kritéria a jejich aplikaci na misi UNAMIR ve Rwandě uvádíme v tabulce 6. Pro lepší přehled jsme některá kritéria ještě rozdělili (např. dlouhodobé a krátkodobé hledisko, počet incidentů v postižené oblasti, zabránění vypuknutí nových konfliktů, minimalizace případných ztrát apod.).

Tabulka 6: Zhodnocení úspěšnosti mírové mise UNAMIR dle kritérií Diehla a Druckmana	
Kritérium	Úspěch/Neúspěch
Úspěšnost mírové mise závisí na její schopnosti snížit počet násilných incidentů v postižené oblasti, zabránit rozšíření konfliktů za hranice území a přispět k vyřešení konfliktu (tzv. core peacekeeping goals)	Spíše neúspěch
Splnění mandátu z krátkodobého hlediska a vyřešení sporu v dlouhodobém hledisku	Neúspěch
Řádný průběh voleb a demokratizace společnosti	Neúspěch
Odzbrojení a ochrana lidských práv	Neúspěch

Zdroj: Autor na základě kritérií Diehla a Druckmana

¹¹¹ The Guardian. *Is Kagame Africa's Lincoln or a tyrant exploiting Rwanda's tragic history?* [online]. London: The Guardian [cit. 2016-05-04]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/world/2013/may/19/kagame-africa-rwanda>

Z tabulky 6 je patrné, že bychom žádné z daných kritérií nemohli považovat za úspěšné. Mise UNAMIR byla evidentním neúspěchem mezinárodních společností, ve které se nepovedlo nic.

Co se týče naší hypotézy, zdali byla mise selháním OSN, odpověď není zcela jednoznačná. Pokud bychom se zaměřili čistě na mandát mise, jednání RB a její následné vydávání rezolucí, vyhodnocování zpráv od Dallaira a Booh-Booha ze strany Sekretariátu a chování samotného generálního tajemníka, pak bychom řekli, že OSN jednoznačně selhala. Nicméně celý problém je důležité vidět i v širších perspektivách, a sice že OSN tvoří členské státy a jsou to ony, které poskytují organizaci vojenskou pomoc, materiál a vybavení na mírové mise. A pokud státy odmítnou participovat, OSN toho sama mnoho nezmůže. Samozřejmě by měla disponovat donucovacími prostředky, jak přimět strany konfliktu k příměří, tato oblast však stále zůstává předmětem nejrůznějších debat. Přikláníme se tedy k závěrům Panelu IPEP, tedy že genocida ve Rwandě byla selháním celého mezinárodního systému jako celku. Vina OSN je sice nepopiratelná, ostatní státy jí však s vyřešením konfliktu příliš nepomohly a navíc ještě zpomalovaly už tak nepříliš efektivní jednání orgánů OSN. Lze jen doufat, že se svět z událostí ve Rwandě dostatečně poučil a konflikt tohoto druhu se již nebude opakovat.

SUMMARY

On basis of criteria from Diehl and Druckman, which we have applied to the UNAMIR mission, we found out that the UN in its target to prevent genocide in Rwanda completely failed. It was not successful in any of the criteria, which the success of the UNAMIR mission was based on.

But there is also need to mention, that the UN was not the only one culprit. The Rwandan tragedy was the failure of international community as a whole, and that is stated in this thesis as well. In addition to the UN there are other subjects, which bear their share of blame. We can name some of the UN member states, such as the United States of America, France or Belgium. And because of these problems not even huge effort and dedication of the UNAMIR commander, lieutenant general Roméo Dallaire, could not prevent and stop the biggest genocide of the 20th century.

POUŽITÁ LITERATURA

Monografie:

BELLAMY, Alex J., WILLIAMS, Paul D., GRIFFIN, Stuart. *Understanding peacekeeping*. 1. vydání. Cambridge: Polity Press, 2010. 376 s. ISBN 978-0-7456-4186-0.

BUREŠ, Oldřich. *Operace na udržení míru OSN*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 199 s. ISBN 978-80-244-1810-0.

DALLAIRE, Roméo. *Podat ruku ďáblovi. Příběh poslední genocidy 20. století*. 1. vydání. Praha: Malvern, 2014. 503 s. ISBN 978-80-87580-81-3.

DES FORGES, Alison. *Leave none to tell the story. Genocide in Rwanda*. 1. vydání. New York: Human Rights Watch, 1999. 188 s. ISBN 1-56432-171-1.

DIEHL, Paul F, DRUCKMAN, Daniel. *Evaluating peace operations*. 1. vydání. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2010. 238 s. ISBN 978-1-58826-733-7.

FORTNA, Virginia P. *Does peacekeeping work? Shaping belligerents' choices after civil war*. 1. vydání. Princeton: Princeton University Press, 2008. 232 s. ISBN 978-0-6911-3671-4.

MAREK, Jindřich. *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. 1. vydání. Praha: XYZ, 2010. 363 s. ISBN 978-80-7388-437-6.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Department of Public Information. *The United Nations and Rwanda: 1993-1996*. 1. vydání. New York: OSN, X. svazek tzv. série Modrých knih OSN, 1996. 739 s. ISBN 92-1-100561-2.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Department of Public Information. *The United Nations and the situation in Rwanda*. 1. vydání. New York: OSN, 1995. 81 s. Reference paper.

RAMSBOTHAM, Oliver, WOODHOUSE, Tom, MIALL, Hugh. *Contemporary Conflict resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts*. 2. vydání. Cambridge: Polity Press, 2005. 424 s. ISBN 978-0-7456-3213-1.

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 206 s. ISBN 80-7178-390-0.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Dějiny Rwandy a Burundi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 246 s. ISBN 978-80-74-175-0.

Články:

DOYLE, Michael W., SAMBANIS, N. International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis. *The American Political Science Review*. 2000, Vol. 94, No. 4, s. 779-801.

GUY, Martin. Readings of the Rwandan Genocide. *African Studies Review*. 2002, Vol. 45, No. 3, s. 17-29.

JELÍNEK, Tomáš. Proč OSN nezabránila genocidě ve Rwandě? *Mezinárodní politika*. 2014, č. 4, nečíslováno.

KENKEL, Michael, K. Five generations of peace operations: from the „thin blue line“ to „painting a country blue“, *Revista Brasileira de Política Internacional*. 2013, Vol. 56, No. 1, s. 122-143.

KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě. *Mezinárodní vztahy*. 2004, roč. 39, č. 3, s. 45-65.

LIJN van der, Jaïr. Success and Failure of UN Peacekeeping Operations: UNMIS in Sudan. *Journal of International Peacekeeping*. 2010, Vol. 14, No. 1/2, s. 27–59.

MURRAY, Rachel. The Report of the OAU's International Panel of Eminent Personalities to Investigate the 1994 Genocide in Rwanda and the Surrounding Events. *Journal of African Law*, 2001, Vol. 45, No. 1, s. 123-133.

PAVKA, Marek. Rapsodie v modrém: Role Organizace spojených národů při udržování míru. *Mezinárodní politika*. 2005, č. 9, s. 10-12.

PUSHKINA, Darya. A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*. 2006, Vol. 13, No. 2, s. 133-149.

RAVENAL, Earl, C. An Autopsy of Collective Security. *Political Science Quarterly*, 1975, Vol. 90, No. 4, s. 697-714.

THOMAS, Timothy, L. Mírové operace: terminologická výzva mezinárodnímu společenství v období kooperace po skončení studené války. *Mezinárodní vztahy*, 1994, roč. 29, č. 2, s. 41-47.

Prameny

Agenda pro mír, 1992, dostupné z WWW:

<http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r120.htm>

Charta OSN, 1945 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, 1948 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-genocida.pdf>

Dohoda z Arushy (Peace Agreement between the Government of the Republic Rwanda and the Rwandese Patriotic Front), 1993 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z WWW: <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/rwan1.pdf>

Provisional verbatim record of the three thousand three hundred and twenty-sixth meeting S/PV.3326, 6. 1. 1994, dostupné z WWW:

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3326

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 846*, 22. 6. 1993 [cit. jako S/RES/846 (1993)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/846\(1993\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/846(1993))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 872*, 5. 10. 1993 [cit. jako S/RES/872 (1993)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/872\(1993\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/872(1993))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 891*, 20. 12. 1993 [cit. jako S/RES/891 (1993)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/891\(1993\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/891(1993))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 893*, 6. 1. 1994 [cit. jako S/RES/893 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/893\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/893(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 909*, 5. 4. 1994 [cit. jako S/RES/909 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/909\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/909(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 912*, 21. 4. 1994 [cit. jako S/RES/912 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/912\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/912(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 918*, 17. 5. 1994 [cit. jako S/RES/918 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/918(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 928*, 20. 6. 1994 [cit. jako S/RES/928 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/928\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/928(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 929*, 22. 6. 1994 [cit. jako S/RES/929 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/929\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/929(1994))

Rada bezpečnosti OSN. *Rezoluce č. 955*, 8. 11. 1994 [cit. jako S/RES/955 (1994)].

Dostupné z WWW:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/955\(1994\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/955(1994))

Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda, 15. 12. 1999, dostupné z WWW:

<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20S19991257.pdf>

Internetové zdroje:

CBS News. *Text of Clinton's Rwanda Speech* [online]. New York: CBS News [cit. 2016-04-15]. Dostupné z WWW: <http://www.cbsnews.com/news/text-of-clintons-rwanda-speech/>

Council on Foreign Relations. *UN Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda* [online]. New York: Council on Foreign Relations [cit. 2016-04-10]. Dostupné z WWW:

<http://www.cfr.org/rwanda/un-report-independent-inquiry-into-actions-united-nations-during-1994-genocide-rwanda/p24243>

Česká televize. ČT24. *Peklo ve Rwandě – OSN v roce 1997 přiznala, že o tom věděla* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2016-01-31]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1413480-peklo-ve-rwande-osn-v-roce-1997-priznala-ze-o-tom-vedela>

Global Security. *Chapter III, Peace Enforcement* [online]. [cit. 2016-01-27].

Dostupné z WWW: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_93-8_chap3.htm

Informační centrum OSN v Praze. *Otázky a odpovědi – Jak postupovat v případě zájmu o účast v mírových operacích OSN?* [online]. Praha: Informační centrum OSN [cit. 2016-02-05]. Dostupné z WWW: <http://www.archiv.osn.cz/otazky-a-odpovedi/?id=8>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Rada bezpečnosti OSN (UN Security Council)* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uv_od_do_osn/rada_bezpecnosti_osn_un_security_council.html

Public Broadcasting service, *Interview Boutros Gháli* [online]. Boston: Public Broadcasting service [cit. 2016-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ghosts/interviews/ghali.html>

Romeo Dallaire. *Biography* [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.romeodallaire.com/index.php/biography/>

The Guardian. *Interventions: A Life in War and Peace by Kofi Annan - Review* [online]. London: The Guardian [cit. 2016-04-30]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/books/2012/nov/15/interventions-kofi-annan-review>

The Guardian. *Is Kagame Africa's Lincoln or a tyrant exploiting Rwanda's tragic history?* [online]. London: The Guardian [cit. 2016-05-04]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/world/2013/may/19/kagame-africa-rwanda>

The Guardian. *UN chief helped Rwanda killers arm themselves* [online]. Londýn: The Guardian [cit. 2016-01-27]. Dostupné z WWW: <http://www.theguardian.com/world/2000/sep/03/unitednations1>

The Telegraph. *Boutros Boutros-Ghali, UN Secretary General – obituary* [online]. London: The Telegraph [cit. 2016-03-12]. Dostupné z WWW: <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/12159992/Boutros-Boutros-Ghali-UN-Secretary-General-obituary.html>

UNHCR. The UN Refugee Agency. *Rwanda: The Preventable Genocide International panel of eminent personalities* [online]. Geneva: UNHCR [cit. 2016-04-10].

Dostupné z WWW: <http://www.refworld.org/pdfid/4d1da8752.pdf>

United Nations. Peacebuilding Support Office. *What is peacebuilding?* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-18]. Dostupné z WWW:

<http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pbun.shtml>

United Nations. *Rwanda – UNAMIR. Background* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-30]. Dostupné z WWW:

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirS.htm>

United Nations. *Uganda – Rwanda – UNOMUR. Background* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-29]. Dostupné z WWW:

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomurbackgr.html>

United Nations Peacekeeping. *Department of peacekeeping operations* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-04-29]. Dostupné z WWW:

<http://www.un.org/en/peacekeeping/about/dpko/>

United Nations Peacekeeping. *Peace and Security* [online]. New York: United Nations [cit. 2016-01-18]. Dostupné z WWW:

<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>

University of Pennsylvania. African Studies Center. *Rwanda: OAU Report, 07/07/00.* [online]. Philadelphia: University of Pennsylvania [cit. 2016-04-12].

Dostupné z WWW: https://www.africa.upenn.edu/Urgent_Action/apic-070800.html